

νευρικής εργατικότητας και όπως ο μικρός οφθαλμολόγος ήσυχος τώρα αναπαύει το σώμα του επάνω εις το εύλιον κιούτιον, τοιούτοτρόπως και το περιβάλλον αυτόν διατελεί εν μιᾷ ήρεμῃ κοπώσει, ἐν τῇ γλυκεῖα ἐκείνῃ ήσυχίᾳ, εἰς ἣν παραδίδεται ἡ ζωὴ ὅταν κούροσθῃ πλέον εργαζομένη.

Τὸ ἔργον εἶναι τὸ τελειότερον τοῦ Σπιριδωνοῦ Μαντζάκου καὶ ἐν ἀπὸ τὰ εὐτυχέστερα τὰ ὁποῖα ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ νεοελληνικὴ τέχνη. Καλόν, μελετημένον καὶ μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν σχεδιασμένον. Δὲν τὸ διακρίνουν τολμηρὰ γραμμὰ, εἶναι ἀληθές· ἀλλὰ τῆς τέχνης ἡ τόλμη δὲν παράγει μόνη τὰ ἐκλεκτὰ ἔργα. Ἐκείνο μάλιστα τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ζητῶμεν ἡμεῖς, οἱ τώρα μὲν ἐν τῇ γένεσθαι τεχνικῶς, ἀπὸ τοῦ καλλιτέχνας μας εἶναι, ἡ προσήλωσις καὶ ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἡ σπουδὴ, ἡ ἐπιμελημένη σπουδὴ, εἰς τὰ ἔργα των. Ὑπάρχει πάντοτε ὁ καιρὸς διὰ τὰ θεωρητικώτερα πτερυγίσματα, καὶ δὲν ἐξαντλεῖται ποτὲ ἡ τεχνικὴ δύναμις, ἐάν που ὑπάρχῃ, μὲ τὴν σώφρονα χρῆσιν αὐτῆς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ καλλιτεχνικοῦ σταδίου. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ σχεδίου καὶ τοῦ χρώματος, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἀληθινὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὸν «ὀφθαλμολόγον» τοῦ Μαντζάκου, πλὴν τῆς ἀρμονίας τοῦ συνόλου τῆς εἰκόνας, καὶ τῆς γλυκείας ἀπαλότητος τὴν ὁποῖαν ὁμοίωμορον παρουσιάζει αὐτῇ, τὸ νέον ἔργον τοῦ προσφιλοῦς καλλιτέχνας καὶ εἰς ἄλλας ἀρετὰς δὲν εἶναι ὀλιγώτερον πλούσιον. Ἡ ἐκφρασις τοῦ μικροῦ ὑπηρετοῦ τῆς ἀγαρᾶς εἶναι τέσον ζωντανή, ὥστε δὲν πρέπει νὰ παραευνεῖται κανεὶς δι' ὅ,τι συνέβη τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐλασιογραφίας ταύτης εἰς τὰς προθήκας καταστήματός τινος τῆς ὁδοῦ Σταδίου. Ὅμοις συναδέλφων τοῦ ἀπεικονιζομένου διήρχετο ἔξωθεν τοῦ καταστήματος. Εἰς μικρὰς ἐκ τῆς ὁμάδος ταύτης ἀπεσπᾶσθη καὶ παρετήρει εἰς τὴν βιτρίναν μετὰ θαυμασμοῦ. Ὅταν μετ' ὀλίγον οἱ συνάδελφοί του τὸν ἐκάλεσαν πλησίον των, ὁ μικρὸς ἦτο τόσο ἀφωσιωμένος εἰς τὸ ἔργον, ὥστε ἠκούσθη ἀπαντῶν πρὸς αὐτοὺς ἐνφ' αὐτοχρόνως, ἐδείκνυε τὴν εἰκόνα :

— Σταθῆτε, ντέ, ν' ἄρθῃ καὶ ὁ Μῆτσος μαζύ.

ΚΩΣΤΗΣ ΧΑΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΑΠΟ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΠΟΘΟΣ.....

Στὸν κόσμῳ πῶγῳ πλάσει
Τρεχᾶτι ἀγαπημένε
Κι' ἀφῆστε ἐνωμένε
Τῆς γῆς τὴ σφοδρά

Ἀφῆστε τὴ λαχτέρα
Κι' ἐλᾶτε ἐδῶ νὰ ζῆστε,
Ὅ,τι μιὰ μέρα ἀφῆσατε
Νὰ φέρτε μὲ χαρά,

Τὸ παιδικὸ σας γέλοο,
Τὴν πρώτη σας ἀγάπην,
Τὴ σκέψιν σας τὴν πρώτην,
Τὸν πρώτο σας καλμό,

Τὴ λάμπιν τοῦ ματιοῦ σας,
Τὸ πρώτο σας τὸ δάκρυ,
Κρυμμένον σὲ μὴν ἔκρη
Νὰ πλάσω ἓνα Θεό....

(Δεκέμβριος 1900)

Ο ΑΠΟ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΠΟΘΟΣ.....

Στὸ σκοτεινὸ μου μνημα
Βαθῶν θε νὰ κοιμημαι
Κ' ἐπὲ δὲ θὰ θυμῶμαι
Στὸν ὕπνῳ τὸ βαθύ.

Κι' ἐν τύχη κι' ἀντηχήσῃ
Τὸ βῆμα σου στὸ χῶμα,
Τὸ κούφιῳ μου τὸ σῶμα
Ὅλορθο θὰ βρεθῇ.

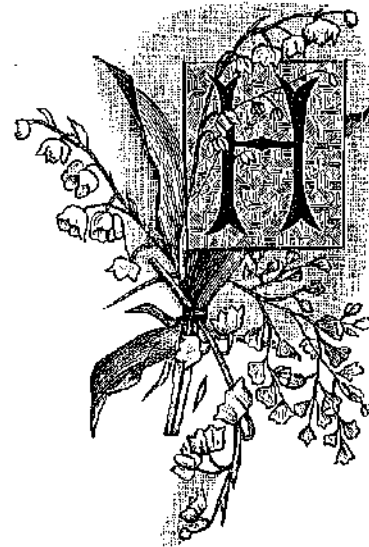
Τὰ μάτια θὰ γυρεύω
Γιὰ νὰ σ' εἶδῶ καὶ πάλι,
Θὰ φάγω ἀγάλι, γάλι
Στὰ σπλάχνα μου βαθύ,

Καὶ θάβω νὰ ζητήσω
Περὶφανοῦ τοῦ κόσμου,
Μι' ἀγίθα ἀπὸ τὸ φῶς μου,
Μιὰ σπῖθα ἀφ' τὴν καρδιά...:

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΟΚΗΣ



ΕΙΣ ΔΑΚΤΥΛΙΟΣ ΤΩΝ ΔΟΡΙΑ



ΤΟ θεσπεσία ἑσπέρα τοῦ Μαρτίου. Πλήθος ἀμαζῶν ἐκυλίετο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Ἑθνικῆς Ἐπαύλειος πρὸς τὴν Νεάπολιν· ὁ ἥλιος ἔδυε καὶ τὰ ὕδατα τοῦ κόλπου ἦσαν γαλήνια. Αἱ κορυφαὶ τοῦ Παισιλύπου μὲν διεγράφοντο εἰς τὸν ἀκτινοβολοῦντα οὐρανόν, ἐπὶ δὲ τοῦ Βεζουβίου ἤραιτο νέφος φαῖον.

— Κάμνια δύσις ἡλίου δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῆς Νεαπόλεως, εἶπεν ἡ πριγκήπισσα Βαρλόδη πρὸς τὴν παραπλεύρως αὐτῇ καθημένην χαρῆσαν νεάνιδα, ὅτε ἡ βαρεῖα ἀμαξα μὲ τὰς θύρας τῆς φερούσας οἰκίστημα ἐστράφη πρὸς τὴν εἰσοδὸν τῆς ὁδοῦ Τολίδου. Εἰπέ μοι, Κοντσέτα, εἶδες ποτε ὁμοίαν ταύτης ἐν Ἑλβετία;

Ἡ δόνα Κοντσέτα Βορδάλβα ἐστρέψε νωχελῶς τὴν κεφαλὴν τῆς καὶ πρὸς στιγμὴν οἱ μέλανες ὀφθαλμοὶ τῆς ἐσπινθηροβόλησαν, ὅτε ἡ λαμπρότης τοῦ οὐρανοῦ ἐφώτισε τὸ πρόσωπόν τῆς.

— Μοὶ φαίνεται ὅτι δὲν ἐνδιαφέρομαι πλέον διὰ τὰς δύσεις τοῦ ἡλίου, ἀπεκρίθη ἀδιαφόρως, βυθίζομένη εἰς τὴν γωνίαν τῆς. Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὡς μεγάλη τραγωδία ἡ πάθος ὑψηλόν· ἀλλ' ἐν ὅσῳ ἔχω ἡ τραγωδίαν νὰ μ' ἐνδιαφέρῃ, ἡ πάθος τι νὰ μὲ διασκεδάζῃ, αἱ δύσεις μὲ ἀφίνουν πολὺ ψυχράν.

— Ἀγαπητὴ μου Κοντσέτα, τί ἔχεις πάθῃ; Ἐρώτησεν ἡ πριγκήπισσα. Ἀπουσιάζω ἐπὶ ἐν ἔτος καὶ ὅταν ἐπιστρέφω σ' εὐρίσκω ἀδιάφορον, ψυχροτάτην. Τί...

Τῇ στιγμῇ ταύτῃ ἀμαξὰ τις παρήλθεν· ἐν αὐτῇ ἐκάθηντο ἄνθρωπος καὶ γυνή. Ὁ ἄνθρωπος ἤγειρε τὸν πῖλόν του καὶ ἀμφότεραι, ἡ τε δόνα Κοντσέτα καὶ ἡ πριγκήπισσα, ἀντισταθίσαν.

— Εἶδες; Εἶδες; Ἐψιθύρισεν ἡ δόνα Κοντσέτα, δραττομένη τῆς χειρὸς τῆς φίλης αὐτῆς, ἐν ᾗ τὸ πρόσωπόν τῆς ἐπορφουροῦτο. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀγγλὶς σύζυγος τοῦ Πεντραβίνου. Ἦλθον ἐδῶ πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος.

— Ἀλλὰ, Κοντσέτα...

— Ναί, ἀπεκρίθη ἡ δόνα Κοντσέτα, σκυθρωπῶς, ἠξέυρω τί θέλεις νὰ εἶπῃς. Ἀμφότεραι ἠπατήθημεν. Ὁ Πεντραβίνος μετέβη εἰς Ἀγγλίαν

και όταν επέστρεψεν, έφερεν αυτην την γυναίκα. Και μου μειδιᾷ αυτός, και μευ μειδιᾷ αυτή, εξηκολούθησε με κεκρατημένην μακίαν εις τους λόγους της, εν ᾧ διέρχονται εποχούμενοι εις την αγορίαν βραχίαν των. Διότι γνωρίζει αυτός, καθως και συτή τώρα, ότι δεν μου είναι αδιάφορος.

— Ο πριγκηψ Πεντραβίνος ενουμφεύθη! Είπεν ή φίλη της εκπληκτος. 'Αλλ' αυτός είναι πάμπτωχος.

— Πτωχή δε είναι και ή άγγλις σύζυγός του, άπεκρίθη ή δόνα Κοντσετα, πικρως. Είσι τόσοσν πτωχοί ὥστε έμισθωσαν τὸ μέγαρον Πεντραβίνου κατὰ διμερίσματα και κατοικουῦν εις τὸ μικρότερον, εις τὸ υπερῶν.

— Τι τρελλός! Τι τρελλός! Έσυλλογίσθη ή πριγκήπισσα. Νά παραγνωρίση την Κοντσεταν Βορδάλθα και τὰ εἰκταμμύρια του πατρός της και νά νυμφευθῆ την πτωχὴν ξέντην! Βεβαίως, ὅλ' ἔστιν παράφρων.



« Τῆ στιγμῆ ταύτῃ ἄμαξά τις παρήλθε »

« Η πορεία της ἀμαξῆς ἦτο βραδεία και ἀμφότεροι αἱ φίλοι εἰσιώπων, χαιρετίζουσαι ἀκατακύστωσ; τῆς πελυτελῶς ἐνδεδυμένης κυρίας, ἄλτινεις διήρχοντο ἐντὸς ἄλλων ἀμαξῶν.

Ἐπὶ τέλους ἀφίκοντο πρὸ τῆς μεγάλης θύρας τοῦ μεγάρου Βορδάλθα. Ἡ πριγκήπισσα ἠκολούθησε την

φίλην της εις την μαρμαρίνην κλίμακα, πεφοβισμένη ὀλίγον ἐκ τῆς σιγῆς αὐτῆς και ἐκπεπληγμένη διὰ την ὄψιν της· ἀλλ' ὅτε ἔφθασαν εις τὸ τιμῶνιον τῆς δόνας Κοντσετας, καμψὴν φωνεῖν ἐκ κιτρίνου χρυσοκεντήτευ ὑφάσματος, κατακλυζόμενον ἀπὸ φῶς τοῦ λάμποντος οὐρανοῦ, περιέβαλεν αὐτήν διὰ τῶν βραχιόνων της και ἐψιδύρισε·

— Φιλτάτη Κοντσετα, τί συμβαίνει; Λέγς εις την παλαιάν σου φίλην.

— Τὸν μισῶ! Τὸν μισῶ! Ἄνέκραξεν ή νεᾶνις, ἀπωθοῦσα την πριγκήπισσαν ἀγρίως.

Ἐτα, δραμοῦσα εις τὸ παράθυρον, ἔσυρεν ὀρμητικῶς τὸν θάμιγγα τοῦ παραπετάσματος.

— Κύτταξέ! Ἄνέκραξε, κύτταξε αὐτὸν τὸν ἐξώστην! Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα βλεπω ἀπὸ μιᾶς ἐβδομάδος και, — ὠ! Τὸν μισῶ, τὸν μισῶ!

Πέραν τοῦ μεγάρου Βορδάλθα ἐξετείνετο κήπος, ἐν ᾧ λευκά ἀγάλ-

ματα διεκρίνοντο μεταξύ τῶν πρασίμων πρίνων, και ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἤδη ἀφρονία ἀνοικτοχρόου ἀνθέων. Εἰς τὸ ἀπώτερον μέρος ἐκλείετο ὑπὸ ὀγκυδῶν τοίχων ἑτέρου μεγάρου, εις τὸν ἀνώτερον ἐξώστην τοῦ ὁποίου ἀνήρ τις και γυνή τις ἴσταντο. Ὁ βραχίον τοῦ ἀνδρὸς περιέβαλλε τοὺς ὤμους τῆς ἑγγύς αὐτῆ γυναίκος.

Ἡ πριγκήπισσα εὐθὺς ἀνεγνώρισε τὸν πριγκηπα Πεντραβίνου και την σύζυγόν του και, στραφεῖσα, παρετήρησε την φίλην της μετ' ἀπορίας.

— Διότι τὸν ἀγαπῶ, εἶπεν ή δόνα Κοντσετα, και διότι ἐπροτίμησεν αὐτὴν ἀπὸ ἐμέ.

Κατέπεσεν ἐπὶ ἔδρας και κρύψασα τὸ πρόσωπον ἐντὸς τῶν χειρῶν της ἐξεπρόβη εις βαθεῖς στεναγμοῦς.

— Ὁ Βέππος Πεντραβίνος και ἐγώ, ἐξηκολούθησεν, ὑπήρξαμεν φίλοι ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας και ὅταν ἀφέθη ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας πρὸ διετίας και ἐγὼ ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ μοναστήριον, ἐσκεπτόμην, — ἡλιζον, — ὅτι ἤθελε με νυμφευθῆ. Ἄλλὰ μετέβη εις Ἄγγλιαν και, — και ἐπέστρεψε με σύζυγον. Τὴν παρελθοῦσαν νύκτα τὸν συνήτησα εις τὸν χορὸν τοῦ Μοντεφιασκόνε, και μ' ἐγνώρισεν εις αὐτὴν ὡς παλαιάν του φίλην και συμπαικτριαν! — Ἐμέ, ή ὅποια ἠδυνόμην νά γονυπετήσω ἐνώπιόν του ἐκαί, και νά φωνάξω εις ὄλον τὸν κόσμον, « Βέππο, σέ ἀγαπῶ, σέ ἀγαπῶ ». Και ἐκείνη ἐμειδίασε και ὠμίλησεν εις κακὴν Γαλλικὴν γλώσσαν, και ἐκείνος τὴν ἐκύτταξεν εις τοὺς ὀφθαλμούς. Και ἐγὼ ἐμειδίασα και ὠμίλησα περὶ τοῦ Βέππου πῶς ἦτο μικρὸ παιδί, — ἀλλ' ἠδυνόμην νά σφάξω ἀμφοτέρους, καθὼς εὕρισκοντο ἐνώπιόν μου, ἀμφοτέροι τόσοσν εὐτυχεῖς, ὦ! Τόσων εὐτυχεῖς!

Ἐπὶ μικρὸν ἠκούοντο μόνον στεναγμοὶ ἐντὸς τοῦ κιτρίνου δωματίου.

Ἡ πριγκήπισσα ἐκάθητο σιωπῶσα, ἐκπληκτος ἐπὶ τῆ ἐκρήξει ταύτῃ γυναικός, οὔσης, συνήθως, ψυχρᾶς και ἡρέμου.

— Ἴσως δὲν δύνασαι νά ἐννοήσης, ἀνέκραξεν ή δόνα Κοντσετα, ἴσως με ἀδικεῖς, ἀλλ' εἶσαι φίλη μου.

Ἠγέρθη αἰφνιδίως και ἔδραμεν εις την πριγκήπισσαν, την ὅποισν περιεπτύχθη.

— Και εἰσιώπησα τόσοσν χρόνον, ἐξηκολούθησεν. ὦ! Ὁ κόσμος εἶναι πολὺ κακὸς διὰ τὰς γυναῖκας! Ἄνέκραξεν αὐθις, ἀνεγερθεῖσα και μεταβάσα εις τὸ παράθυρον. Ὁ ἀνὴρ δύναται νά κάμη λόγον περὶ τῆς γυναικός την ὅποισν ἀγαπᾷ. Δύναται νά φωνάξῃ τὸν ἔρωτά του μεγαλοφῶνως εις την ἀγορὰν και ἀπὸ τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν, και ὁ κόσμος νά τείνη εις αὐτὸν τὰς χεῖρας μετὰ συμπαικίας. Ἄλλ' ὅταν ή γυνή δεῖξῃ την προτίμησιν της τότε φωνάζει « Ἄναίσχυντον! Ἄπρεπές! ». Φρονεῖς, προσέθετο ἀποτόμως, ὅτι ἂν ἐδείκνυσεν εις τὸν Βέππον ὅτι τὸν ἠγάπων, δὲν θὰ μετέβαινεν εις την Ἄγγλιαν;

— Ὁ Βέππος εἶναι τρελλός, ἀπεκρίθη ή πριγκήπισσα μετὰ πεποιθήσεως. Τὸ πᾶν θὰ ἐκέρδιζεν ἂν ἐνουμφεύετο σέ. Ἐνουμφεύθη κάποιαν ἄλλην, και ἴσως ἂν τοῦ ἐλέγες ὅτι τὸν ἠγάπας, τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς θὰ συνέβαινε. Εἶναι ἀνὴρ και, πρέπει νά τὸ ὁμολογήσωμεν, ἐντιμος ἀνὴρ. Σὺ

εἶσαι πλουσία, αὐτὸς εἶναι πτωχός. Ἀλλὰ νυμφεύεται ἐκείνην ποῦ ἀγαπᾷ. Ἀγαπητὴ μου Κοντσέτα, προσέθετο πρῶτος, δικαιούται ποιῶν τινος σεβασμοῦ, Πίστευσόν με, εἶναι προτιμότερον ν' ἀποθάνῃ τις ἀγαμος παρὰ νὰ ἐξαπατηθῇ ὑπὸ ἀνδρός ὅστις νυμφεύεται μίαν διὰ τὰ χρήματά της.

Ἐστéναξε πικρῶς· εἶτα, ἐγερθεῖσα, ἔθετο τὰς χεῖράς της ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς νεάνιδος καὶ παρατήρησασα αὐτὴν σοβαρῶς εἶπε :

— Λησμονήσέ τα ἅλα, ἀγαπητὴ μου. Μίνη σου λυπεῖς σεαυτὴν καὶ οὐδὲν ὠφελεῖσαι.

— Δὲν εἰμπορεῖς νὰ ἐννοήσῃς, δὲν εἰμπορεῖς νὰ ἐννοήσῃς, ἀνέκραξεν ἡ δόνα Κοντσέτα παραφύρως. Πῶς θὰ εἰμπορέσω νὰ τὸ ὑποφέρω ; Νὰ συναντῶ αὐτὸν πανταχοῦ, νὰ βλέπω τὰ εὐμενῆ βλέμματά

του ὅταν μοὶ ὁμιλῇ, καὶ νὰ βλέπω ν' ἀπαστρέψτουν ὅταν ἐκείνη μειδιᾷ, — εἶναι ἀδύνατον.

— Ἀναγώρισαν δι' ὀλίγον χρόνον, συνεβούλευσε τρυφερῶς ἡ πριγκήπισσα. Εὐκολώτερον θὰ λησμονήσῃς μακρὰν τῆς Νεαπόλεως.

— Ναί, πρόκειται ν' ἀναχωρήσω, εἶπεν ἡ



« Ἐξήγαγε δακτύλιον ἐκ τοῦ λιχανοῦ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς της »

δόνα Κοντσέτα, ὡσεὶ λαμβάνουσα αἰφνιδίον ἀπόφασιν. Πρέπει νὰ ὑπάγω νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶ αὐρίων τὸ ἀπόγευμα. Θὰ ἔλθῃς μαζί μου ;

— Εἶναι φρόνιμον ; Ἠρώτησεν ἡ πριγκήπισσα.

— Δὲν εἶναι ζήτημα φρονήσεως, ἀπεκρίθη ἐκείνη εὐερέθιστος. Εἶναι ἀνάγκη, — συγχαρητήρια διὰ τὸν γάμον. Ὅφειλεις καὶ σὺ νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇς. Ἄς ὑπάγωμεν μαζί. Θὰ τὸ ὑποφέρω καλλίτερον ἂν ἦσαι καὶ σὺ μαζί μου.

Ὅταν ἡ θύρα ἐκλείσθη κατόπιν τῆς πριγκήπισσης, ἡ δόνα Κοντσέτα ἐβρίσθη ἐπὶ ἀνακλίντρου ἐγγὺς τοῦ παραθύρου καὶ ἐξέτεινε τὴν χεῖρά της, ἵνα σύρῃ τὸν θάμιγγα τοῦ παραπετάσματος, ἕταν μετ' αἰφνιδίου ἀναφανήσεως ἐξήγαγε μέγαν δακτύλιον ἀπὸ τοῦ λιχανοῦ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς της καὶ ἐξήτασεν αὐτὸν μετὰ προσοχῆς. Ἐν τῷ κέντρῳ ὑπῆρχε μέγας σμάραγδος ἐντὸς ἀξιοπεριέργου τετραγώνου θήσεως· ἐκατέρωθεν

τοῦ κεντρικοῦ λίθου εὕρισκοντο ἕτεροι μικρότεροι σμάραγδοι, χωριζόμενοι ἀπ' αὐτοῦ δι' ἀδαμάντων. Ὑψώσασα τὸν δακτύλιον εἰς τὸ φῶς ἡ δόνα Κοντσέτα εἶδεν ὅτι ἀντὶ τοῦ βαθέως πρασίνου χρώματος, ὅπερ συνήθως ἀνεδίδεν ὁ μεσαῖος σμάραγδος, τὸ βάθος τοῦ πολυτίμου λίθου ἦτο κίτρινον. Τὶ ἐσήμαινε τοῦτο ; Καὶ πάλιν ἐξήτασε τὸν δακτύλιον ἐπιμελῶς λίαν· ἐπλησίασε τὴν τράπεζαν καὶ ὤθησε διὰ μαχαιριδίου σιγὰ τὰς χρυσᾶς χηλᾶς, αἵτινες συνεκράτουν τοῦτον εἰς τὴν θέσιν του. Ὅταν ἡ τελευταία χηλὴ ὑπεχώρησεν, ὁ σμάραγδος ἐπέσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐπὶ τεμαχίου λευκοῦ χάρτου, καὶ μετὰ μικρᾶς σταγόνας χρυσοῦ ὑγροῦ.

Ἡ δόνα Κοντσέτα ἐξεπλάγη. Ὁ σμάραγδος, ἐτι μᾶλλον πρασίνος, ἐφαίνετο λάμπων ἀπασιώς, εἰς τὸ πλευρόν του δ' εὕρισκετο ἡ χρυσῆ ἐκείνη σταγὼν. Παρατήρησε τὸν λίθον καὶ εἶτα τὸν δακτύλιον, τὸν δακτύλιον καὶ εἶτα τὸν λίθον. Καὶ ἐν ᾧ παρετήρησι, ἀπερίγραφτος τρόμος τὴν κατέλαβε. Τότε, ἔλαβε μικροσκοπίον καὶ ἀνεκάλυψε μικρὰν ὀπὴν εἰς τὸ βάθος τοῦ μέρους ὅπου ἦτο ὁ σμάραγδος. Ὁ δακτύλιος ἦτο μέγας· ἀλλ' ἐνδοτέρω, εὐθύς ὑπὸ τὸν μεσαῖον σμάραγδον, ἦτο ὀγκωδέστερος. Σκῆψως ἐφανερουτο ὅτι ὁ ὑπὸ τὸν μέγαν λίθον χώρος ἦτο κοίλος· ἡ δόνα Κοντσέτα ἐβρίσθησεν. Ἐφερε τὸν δακτύλιον διαρκῶς κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη, ὃν εἶχε δωρήσει αὐτῇ ὁ πατήρ της, ὅτε ἐξῆλθε τοῦ μοναστηρίου, εἰπὼν αὐτῇ ὅτι ἦτο οἰκογενειακὴ κληρονομία καὶ ἀνήκε ποτε εἰς ἕνα Δόρια, ὅστις πρὸ τριῶν αἰώνων εἶχε νυμφευθῆ μίαν Βορδάλθον.

Ὅμως, ὁ σμάραγδος καὶ ἡ χρυσῆ σταγὼν ἔλαμπον παραπλεύρως. Ἄφνω, ἡ δόνα Κοντσέτα ἔσχισε τὸ τεμάχιον τοῦ χάρτου, ὅπερ εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν σταγὼνα καὶ προὐχώρησε πρὸς τὸν καλάθον, ἐν ᾧ εὕρισκετο τὸ κυνάριον της. Τὸ μικρὸν ζῆλον ἀνεπῆδησεν εἰς τὴν προσέγγισίν της καὶ ἀφοῦ ὠσφράνθη τὸν χάρτην, ὃν αὐτὴ ἐβρίσθησεν αὐτῷ, ἐξέβαλε τὴν ἄκραν τῆς γλώσσης του καὶ ἐλειξε τὴν σταγὼνα, ἣτις ἐφαίνετο λαμπροτέρα νῦν. Κάτωχος καὶ μετὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς διεσταλμένους ἡ δόνα Κοντσέτα ἀνίμενε. Τὸ κυνάριον ἐξῆλθε τοῦ καλάθου καὶ ἤρξατο νὰ πηδᾷ περὶ αὐτῆς, προσπαθοῦν νὰ λείξῃ τὰς χεῖράς της, τὰς ὀπείας ἐκείνη ἔθετο ὀπισθὲν της μετ' ὀξείας κραυγῆς. Αἰφνης, ἐν ᾧ προσέτριβε τὴν κεφαλὴν του εἰς τὴν ἐσθῆτά της, ἔστη, ἀκίνητον μονοῦ μείναν. Εἶτα, ἐβρίσθησεν σπασμωδικῶς, ἀνέθλεψεν εἰς αὐτὴν, ἐξετάθη καὶ ἐκυλλίσθη — νεκρὸν.

Πρὸς στιγμὴν ἡ δόνα Κοντσέτα παρετήρησε τὸ μικρὸν ἄκαμπτον σῶμα κείμενον εἰς τοὺς πόδας της, εἶτα ἔδραμε καὶ ἐκλείσε τὴν θύραν. Ἐπὶ δύο ἔτη ἔφερε καθ' ἐκάστην τὸν δακτύλιον ἐκεῖνον καὶ ἐπὶ δύο ἔτη ἔφερε καθ' ἐκάστην τὸν θάνατον ἐπὶ τοῦ δακτύλου της. Φρικώδεις διηγήσεις δηλητηριασμένων δακτυλίων, θανατηφόρων οἴνων καὶ θανασίμων εὐωδῶν ἀνθῶν εἰσώρμησαν εἰς τὸν νοῦν της. Ὁ δακτύλιος ἀνῆκεν εἰς τοὺς Δόρια, πρὸς μόνην ἴσως χρῆσιν εἰς περιπτώσιν καθ' ἣν ἡ ζωὴ κατέστη ἀδύνατος εἰς τὸν φέροντα.

Ἐμπλεως φρίκης ἡ δόνα Κοντσέτα ἠνέφξε τὴν θύραν τοῦ ἐξώστου καὶ ἐξῆλθεν εἰς αὐτόν. Ὁ οὐρανὸς ἦτο φωτεινὸς ἀκόμη, κάτωθεν δὲ ἤρ-

χοντο οί συγκεχυμένοι κρότοι τῆς πόλεως. Ἡ δόνα Κοντσέτα ἐστηρίχθη εἰς τὸ κιγκλίδωμα καὶ ἀνέπνευσε βαθέως. Ἐδῶ ὑπῆρχεν ἡ ζωὴ, ὅπισθεν αὐτῆς ἐνήδρευεν ὁ θάνατος. Ἡ ἀναπνοὴ τῆς κατέστη ἀσθμαίνουσα καὶ διασκομμένη, ἐπὶ τινὰς δὲ στιγμὰς εἶχε συναίδησιν μόνον τῆς δροσερότητος τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ κυκνοῦ καὶ φαιοῦ χρώματος τοῦ οὐρανοῦ.

Ὁρμηφύτως παρατήρησε τὸ μέγερρον Πεντραβίνου. Ὁ πρίγκηψ καὶ ἡ πριγκήπισσα εὐρίσκοντο ἀκόμη εἰς τὸν ἐξώστην αὐτῶν, καὶ καθέσον τοὺς παρετήρησι ἡ δόνα Κοντσέτα, ὁ τρόμος τὴν ἐγκατέλιπε καὶ τὰ χεῖλη τῆς διστέλλοντο φρικωδῶς. Παρατήρει αὐτοὺς μέχρις οὗ τὸ σκότος ἤρξατο νὰ εἰσδῆ εἰς τὸν κήπον· ἐκεῖνοι ἐκινήθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸν ἐξώστην. Ἐν ᾧ δὲ ὁ πρίγκηψ ἔστη ἕνα ἀφήτη τὴν σύζυγόν του νὰ διέλθῃ τὴν θύραν πρῶτη, ἔκυψε καὶ ἠσπάσθη αὐτὴν εἰς τὸν τράχηλον. Ἡ δόνα Κοντσέτα ἐστέναξε καὶ ἔθλιψε τὸν σίδηρον ὑπὸ τὴν χεῖρά της. Καὶ αὐτὸς ἀπείσοι σκέψεις τὴν κατέλαβον.

Ὅπως εἶχε καταλίπει ταχέως τὸ δωμάτιόν της, οὕτω καὶ εἰσῆλθεν εἰς αὐτό. Ἔλαβε τὸν δακτύλιον καὶ τὸν σμάραγδον καὶ ἐξήτασε τὴν ὄπην μετὰ βελόνης. Βίβη τὴν θήκην ὑπῆρχεν ἀκόμη δηλητήριον· ἐκάλυψεν ἐπιμελῶς τὴν ὄπην μετ' ἐλάσματος κασιτιτέρου, ὃν ἐπίεσε πρὸς τὰ κάτω διὰ τῆς βελόνης, ἐπανέθετο τὸν σμάραγδον καὶ ὤθησε τὰς χηλὰς εἰς τὴν προτέραν θέσιν των. Ἦτο ἀκόμη κάτωχρος καὶ ἐπὶ πολὺ περιέστρεφεν εἰς τὰς χεῖράς της τὸν δακτύλιον. Ὅτε ἠγέρθη τῆς τραπέζης, πρὸς ἡ ἐκάθητο, λεπτὰ μόρια χρυσοῦς κόνεως ἔλαμπον περὶ αὐτῆς. «Ἡ τύχη καὶ μικρὰ τις πίεσις θὰ κάμουν τὰ λοιπὰ», ἐψιθύρισε ἐν ᾧ ἔκλειε τὸν δακτύλιον ἐντὸς σύρτου καὶ ἐσήμαινε διὰ τὴν ἀμφίπολόν της, «ἐλαχίστη πίεσις χρειάζεται μόνον».

Μετὰ μεσημβρίαν τῆς ἐπομένης ἡμέρας, ἡ πριγκήπισσα Βαρλόδη καὶ ἡ δόνα Κοντσέτα μετέβησαν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ πρίγκηπος καὶ τῆς πριγκήπισσης Πεντραβίνου. Ὁ πρίγκηψ ἀναφανδὸν ὑπερηφανεύετο διὰ τὴν Ἀγγλίδα σύζυγόν του καὶ ἐκείνη, ἠραία καὶ παρθενική, ὑπεδέχθη τὰς φίλας αὐτοῦ μετὰ χάριτος πολλῆς. Μετ' ἐπιπόλαιον συνομιλίαν, ἡ δόνα Κοντσέτα, ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῆς πριγκήπισσης Πεντραβίνου, μετέβη εἰς ἐτέραν γωνίαν τῆς αἰθούσης, ἕνα θαυμάσιον περιοδικόν τι σύγγραμμα, ἐν ᾧ ἡ πριγκήπισσα Βαρλόδη ὠμίλει μετὰ τοῦ πρίγκηπος.

— Ὁ σύζυγός σας καὶ ἐγὼ εἴμεθα παλαιοὶ φίλοι, ὡς γνωρίζετε, εἶπε φιλοφρόνως ἡ δόνα Κοντσέτα εἰς τὴν νεαρὰν γυναῖκα, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ δεχθῆτε ἐν μικρῶν δῶρον ἀπὸ ἐμὲ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν γάμων σας, ἂν εὐαρεστήσθε.

Καὶ λαβοῦσα τὴν δεξιάν χεῖρα τῆς νεαρᾶς γυναίκας, ἐπέρασε τὸν μέγαν σμαράγδινον δακτύλιον εἰς τὸν λιχανόν.

— Βλέπετε, πηγαινέ ἀκριβῶς, προσέθετο, ἐν ᾧ ἡ πριγκήπισσα ἐφέλιξε τὰς εὐχαριστίας της.

Δραμοῦσα δ' εἰς τὸν σύζυγόν της, ἀνέτεινε τὴν χεῖρά της, ἐφ' ἧς οἱ σμαράγδοι ἐφεγγασθόλου καὶ ἀνέκραξε :

— Κύτταξε, Βέππο, κύτταξε ! Ἡ δόνα Κοντσέτα μοὶ ἐχάρισεν αὐτὸν τὸν ἠραῖον δακτύλιον. Πρέπει καὶ σὺ νὰ τὴν εὐχαριστήσης.

Ἡ πριγκήπισσα Βαρλόδη ἐξεπλάγη καὶ ἀκουσίως εἶπε :

— Κοντσέτα, τὸν δακτύλιον Δόρια !

Ὁ πρίγκηψ ἐπίσης ἐφάνη ἐκπεπληγμένος καὶ εἶπε :

— Τὸν δακτύλιον Δόρια, Κοντσέτα ! Εἶναι πάρα πολὺ.

— Ὁ δακτύλιος αὐτὸς ἔχει ἱστορίαν, εἶπεν ἡ δόνα Κοντσέτα εἰς τὴν νεαρὰν γυναῖκα, μὴ δοῦσα σημασίαν εἰς τὴν ἐκπληξίν τῶν ἄλλων· χρονολογεῖται ἀπὸ τριακοσίων σχεδὸν ἐτῶν. Ὁ Βέππος εἶναι παλαιὸς μου φίλος καὶ ἀφ' οὗ ὑπανδρεύθητε τὸν Βέππον, ἐτυλλογίσθη ὅτι εἰσθε ἀξία νὰ σᾶς χαρίσω τι, ὅπερ νὰ ἐξαίμων πάρα πολὺ. Ἐλπίζω ὅτι θὰ εἴμεθα ἐπίσης φίλοι.

— Βιβαίως θὰ εἴμεθα, ἀπεκρίθη ἡ νεαρὰ γυνή, ἀσπαζομένη τὴν δόναν Κοντσέταν. Θὰ ἐκτιμῶ αὐτὸν τὸν δακτύλιον πολὺ, πάρα πολὺ, διότι μοὶ τὸν ἐδῶκατε σεῖς καὶ διότι εἰσθε φίλη τοῦ Βέππου, — καὶ φίλη ἰδική μου.

Ἡ δόνα Κοντσέτα τὴν ἀντησπίασθη σχεδὸν παραφύρων :

— Διατί ἐχάρισες αὐτὸν τὸν ἀνεκτίμητον δακτύλιον ; Ἦτο ἡ πρώτη ἐρώτησις τῆς πριγκήπισσης Βαρλόδη, εὐθὺς ὅτε ἀνεχώρησαν. Τί ἄλλοκοτον, ἀντιφατικόν πλάσμα 'ποῦ εἶσαι, Κοντσέτα.

— Διότι ἀπέρχομαι καὶ διότι θέλω νὰ λησμονήσω, ἀπεκρίθη ἐκείνη χλευαστικῶς.

Εἶτα ἐσίγησε καὶ καθ' ἅπαντα τὸν ἐπίλοιπον χρόνον δὲν ἐλάλησε μόνον εἰρωνικὸν μειδίαμα ἐπλανᾶτο περὶ τὰ χεῖλη της.



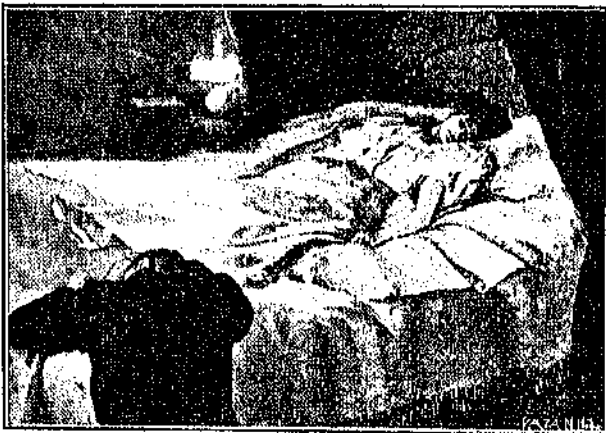
Ἐνωρίς, τὴν ἐπομένην πρωΐαν, ἀνηγγέλη εἰς τὴν δόναν Κοντσέταν ὅτι ἡ πριγκήπισσα Πεντραβίνου ἀπέθανεν αἰφνιδίως κατὰ τὴν νύκτα. Ὁλοκαμένη ὑπὸ ἀχαλινώτου ὄρμης, μετέβη εἰς τὸ μικρὸν διαμέρισμα τοῦ ἄνω ὀρόφου τοῦ μεγάρου Πεντραβίνου, καὶ εὐρούσα τὴν θύραν ἡμίανονικτον, εἰσῆλθε. Περιῆλθεν ἅπαντα τὰ δωμάτια, χωρὶς οὐδ' ἕνα ὑπηρετήν νὰ εὕρῃ. Εἶτα, ἀνοίξασα θύραν τινὰ εἰς τὸ ἄκρον διαδρόμου τινός, εὐρέθη εἰς τὸν νεκρικὸν θάλαμον. Ἐξηπλωμένη ἐπὶ τῆς κλίνης, μετὰ τὴν λευκὴν ἐνδυμασίαν τοῦ γεύματος, ὑπὸ τὰ μακρὰ παραπετάσματα τῆς κλίνης, ἐν ᾗ ἀπέθανεν, ἔκειτο ἡ νεαρὰ γυνή, καὶ γονυπετῆς παρὰ τοὺς πόδας της ἦτο ὁ σύζυγός της, μετὰ τὸ πρόσωπον κεκρυμμένον εἰς τὰς σινδόνας τῆς κλίνης.

Ἐπὶ μικρὸν, ἡ δόνα Κοντσέτα παρατήρησε τὸ λεπτόν πρόσωπον τῆς νεαρᾶς, ἧτις ἐφάνετο ὡς νὰ ἐκοιμᾶτο. Ἐπίτευχε καὶ παράφορος χαρὰ ἐφώτισε τὸ πρόσωπόν της. Ὁ πρίγκηψ ἐφάνετο ὡς μὴ ἀντιληφθεὶς τὴν παρουσίαν της ἔθετο τὴν χεῖρά της ἐπὶ τοῦ ἔμου αὐτοῦ καὶ εἶπε αἰγὰ :

— Βέππο, Ἄτυχῆ μου Βέππο !

Ἦγειρεν ἐκείνος τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ἐθεώρησεν ἐκπληκτος. Εἶτα εἶπεν ἀσθενῶς :

— "Ήκουσες; Έχασα πᾶν ὃ, τι εἶχον πολύτιμον εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον.
Ἡ δόνα Κοντσέτα ἐθόπευσε τὴν κόμην του.
— Ἄτυχῆ Βίμπο! Εἶναι τρομερόν. Τόσον αἰφνιδίως! Εἰπέ μοι πῶς συνέβη; Ποία εἶναι ἡ αἰτία; Ἐφαίνετο τόσον καλὰ χροῖς.
Ὁ πρίγκηψ ἠγέρθη, ἠσπάσθη τὴν χεῖρά της καὶ εἶπε διακεκομμένως:
— Πόσον εἶσαι καλὴ 'πού ἦλθες εἰς ἐμέ. Ὅλα συνέβησαν ἐντὸς μιᾶς στιγμῆς. Μόλις δύνανμι νὰ πιστεύσω ὅτι ἀπέθανεν.
Ἡ δόνα Κοντσέτα ἐπλησίασεν εἰς τὴν κλίνην.
— Ὁμιλούσαμεν, ἐξηκολούθησεν ὁ πρίγκηψ, καὶ ἐκράτει ὑψηλὰ τὴν χεῖρά της οὕτως ὥστε τὸ φῶς νὰ πίπτῃ ἐπὶ τοῦ δακτύλιου τὸν ὅποιον τῆς ἐχάρισες. «Ὁμοιάζει μὲ δακτύλιον Καρδινάλιου» εἶπον ἐγώ. «Πρέπει νὰ τὸν ἀσπασθῶ ἐκ σεβασμοῦ». Ἐβλίψα τὰ χεῖλη μου ἐπὶ τοῦ μασαίου



❖ Ἐξηλωμένη ἐπὶ τῆς κλίνης ἔκειτο ἡ νεκρὰ γυνὴ ❖

σμαράγδου, ὅτε ἐκείνη ἀπέσυρε τὴν χεῖρά της ταχέως, κρᾶζουσα «Μὲ πλιγγόνεις». Ἐθύσθη δὲ κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου — νεκρά.
Ἄκουσως, οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς δόνας Κοντσέτας ἠρεύνησαν τὴν χεῖρα τῆς νεκρᾶς. Ἐκεῖ, λάμπων ἀπαισίως μεταξὺ τῶν λευκῶν πτυχῶν τῆς ἐσθῆτός της, ἦτο ὁ δακτύλιος. Ὁ ἴδιος δὲ σύζυγος ἔδωκε τὸν θάνατον ἐν αὐτῇ ἐμηχανεύθη διὰ τὴν γυναῖκα ἐκείνην — καὶ δι' ἐνός ἀσπασμοῦ. Αὐθις, μεγίστη χαρὰ ἔκαμε τοὺς ὀφθαλμούς της ν' ἀπαστράψωσι, τὰ χεῖλη της νὰ μειδιάσωσιν. Ἐφαίνετο ὡς μὴ συνειδῶια τὴν παρουσίαν τοῦ πρίγκηπος. Ἀλλὰ, τὸ βλέμμα αὐτοῦ εἶχε παρακολουθήσει τὰ ἰδικά της. Εἶδε τὸ θριαμβευτικὸν βλέμμα της· εἶδεν ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἦσαν προσηλωμένοι ἐπὶ τῶν ἀπαστραπτόντων σμαράγδων, καὶ μετ' ἀγρίας κραυγῆς ἀπέσπασε τὸν δακτύλιον ἀπὸ τοῦ δακτύλου τῆς νεκρᾶς συζύγου του. Ἐπὶ τοῦ λευκοῦ δέρματος ὑπῆρχεν ἑλαφρὰ ἀμυγλή. Ὁ πρίγκηψ ἐψηλάφησε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ δακτύλου καὶ ἀνεκάλυψεν ὅτι ὁ χρυσὸς ἦτο σκληρὸς καὶ αἰχμηρὸς.

— Ἄ! Πρόσεχε! Ἀνέκραξεν ἡ δόνα Κοντσέτα, ἐν ᾧ ἐκεῖνος προσέτριβε τὸν δακτύλιον ἐπὶ τοῦ δακτύλου του, σκεπτομένη μόνον περὶ τοῦ κινδύνου ἐν διέτρεχεν αὐτὸς, πρόσεχε!

Ὁ δακτύλιος ἔπεσεν ἀπὸ τῆς χειρὸς του καὶ ἐκυλίσθη ἐπὶ τοῦ στίλ-

πνοῦ δακτέου· ἀμφότεροι παρατήρουν ἀλλήλους, ἐνῶ ἡ νεκρὰ ἔκειτο μεταξὺ αὐτῶν.
Ἄρρω, ἡ ἀλήθεια ἔλαμψεν εἰς αὐτόν.
Ἐκφρασε βδελυγμίας, φρίκης, ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον τοῦ πρίγκηπος, καὶ ἡ δόνα Κοντσέτα ἔπεσε γονυπατῆς. Τὰ ὠτὰ τῆς ἐβδύδουν ὡσεὶ δεκαμισογίλιοι κώδιονες ἐσθμαιοῖν. Ὁ πρίγκηψ παρατήρησε τὴν τεταπεινωμένην γυναῖκα, εἶτα τὸ ἀκίνητον σῶμα τῆς συζύγου του.
— Ἐκαίμεν αὐτό, σύ! Ἀνέκραξε, δραστήμιος ἀπὸ τῶν ὤμων τῆς δόνας Κοντσέτας καὶ σείων αὐτὴν ἀγρίως τῆδε κἀκεῖσε. Ἐνωσῶ. Ὁ δακτύλιος ἦτο δηλητηριασμένος. Διατί τὴν ἐφόνευσας, — διατί; Εἰπέ μοι, δι' ὄνομα Θεοῦ, διατί;
— Σὲ ἠγάπων, σὲ ἠγάπων, ἐψέλλισε θρηνηθῶς ἡ δόνα Κοντσέτα, κυλισμένη εἰς τοὺς πόδας του.
Ἐπεγένετο σιγῇ.
Ὁ πρίγκηψ ἠγείρε τὰς χεῖράς του ὡσεὶ ἵνα ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς ἀθλίας γυναικῶς, ἐν παραφρᾷ λύσσης. Τὰ χεῖλη του συνεσπίαθησαν, εἶτα δὲ οἱ βραχιόνες του ἔπεσαν ἀδρανεῖς.
— Ὁ θάνατος ὅλ' ἦτο φιλανθρωπία διὰ μίαν ἑπὶς σύ, εἶπεν ὑποκώφως. ἴθιγε!
Καὶ ἐλάκτισεν αὐτὴν διὰ τοῦ ποδὸς του.
Ἡ δόνα Κοντσέτα ἠγέρθη ἀσθενῶς, καὶ μετὰ κεκλιμένης κεφαλῆς ἐδάδισε πρὸς τὴν θύραν, ἐνῶ ἡ κραυγὴ τοῦ πρίγκηπος «Σύζυγέ μου! Σύζυγέ μου!» ἀντήχει εἰς τὰ ὠτὰ τῆς.
Καὶ εἰς τὴν γωνίαν, εἰς ἣν εἶχε κυλίσθῃ, ὁ πρᾶντος δακτύλιος Δόρια ἔλαμπεν ἀπαισίως.

(Κατὰ τὸ Ἀγγλικὸν τοῦ ROBERT FRANKS)

Τ Σ Α Κ Π Ι Η Σ



❖ ΠΡΩΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ❖

ΠΟΙΚΙΛΗ ΣΤΟΑ

ΤΟΜΟΣ ΙΕ' - 1912

Φιλίατη Αιθίωνος της «Ποικίλης Στοάς».

Ἡ ἐπί δεκα καὶ πέντε ἐτη πολύστονος καὶ πράγματι ἐξαιρετικῆς ἡμῶν φιλολογικῆς ἐργασίας δικαίως ἀθεοφρεῖτο ἐθνικῆ, διότι ἡ «Ποικίλη Στοά» ἦτο πάντοτε μετῆ σπουδαίων ἀναγνωσμάτων καὶ διὰ τῶν πολλῶν καὶ καλλιτεχνικῶν αὐτῆς εἰκότων, ἀπέδιδε μίαν ἰσχυρὰν ὠθητὴν καὶ ζωὴν εἰς τὴν Καλλιτεχνίαν τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους. Μετὰ τὴν διακοπὴν τοῦ ἐν Παρισίοις Ἐθνικοῦ ἡμερολογίου τοῦ μακαρίτου Μαρτίνου Βραττοῦ εἴχετε πληρῶσαι σπουδαιοτάτην ἔλλειψιν, δύναιμι δ' εἰπεῖν, ὅτι ἐν πολλοῖς τῷ ἔργῳ ἐκεῖνο ἐβελτιώσατε. Ἐγὼ αὐτὸς ἠδυνάμην νὰ συστήσω περὶ τὸ ἡμέτερον ἔργον πρὸς ἀνάγνωσιν, διότι οὐ μόνον περιεῖχε πολλὰς ἐνδιαφερόντας καλλιτεχνικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς διατριβὰς, ἀλλὰ καὶ ἐγράφετο ἐν γλώσσῃ καθαρῇ καὶ, ὡς ἐγὼ ὀνομάζω, ἐθνικῇ. Ἐλυπήθην ὅμως σφόδρα, διότι διεκόπη ἐπὶ τινα χρόνον, ἀλλ' εἶναι παρήγορον, ὅτι ἐκ τῆς διακοπῆς ἠντλήσατε νέας δυνάμεις καὶ ἀρχεθε νῦν νέας εὐέλπιδος σταδιοδρομίας.

Ἰσποῖθα, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς θέλει ἐπιρροῶσαι τὸν ἤμετερον ἀξιοθαύμαστον ξῆλον διὰ γενναίας ἐνθαρρύνσεως. Νῦν, εἰ περὶ πατε, εἶναι ἀνάγκη, ὅπως παρὰ τῶν ἀπὸ καθαρὰν καὶ ὑγιᾶ τροφῆν, διότι οἱ χυδαῖσται ὅπου ἀσπίτου δυνάμεις καθοδηγούμενοι καὶ ἐμψυχούμενοι βουλεύονται, ὅπως καταρροῦσιν εἰς τὸν βόρβορον τῆς χυδαῖστος πλὴν ὅτι ἡ ἡμετέρα φιλή ἔχει ἐρίτιμον, τὴν θερησκίαν, λέγω, τὴν γλώττιαν καὶ τὴν Πατρίδα. Αὐτοὶ διὰ τοῦ ἐκχυδαῖστος καὶ τὰ τῶν ταῦτα κινδυνεύουσιν, ὡς ἐν τοῖς ἡμετέροις λόγοις πολλάκις ἐδείξαμεν.

Ἐκ τοῦ κινδύνου ὁρμώμενοι ἔχομεν καθήκον, ἵνα πάντες ἐντιχόμενοι τὴν διὰ τὸν ὁρασιότατον ἔργον, γεγραμμένου ἐν τῇ ἐθνικῇ γλώσσῃ, οἷον ὁμολογουμένως εἶναι ἡ «Ποικίλη Στοά», διότι ἄλλως οἱ χυδαῖσται πολλὰς χρηματικὰς παροχὰς διατιθέμενοι θέλουσι κατακλύσει τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν διὰ τοῦ βορβόρου τῆς χυδαῖστος.

ὑπὸ τοιοῦτον αἰσθημάτων ἐλαυνόμενος πέμπω ὑμῖν πρὸς δημοσίευτὴν τὴν ὅπως ἀνέκδοτον Περὶ Ὀμήρου διατριβὴν μου, ἣν ἐποίησα ἐν Χίῳ κατὰ τὴν ἀνίδουσιν τῆς προτομῆς τοῦ ἐθνικοῦ ἐργάτου Γεωργίου Ζολῶτα. Ἐθεώρησα δὲ μεγίστην τιμὴν, ἵνα διδάξω ἐκεῖσε, ἔνθα ἐδίδαξεν ὁ μέγιστος τοῦ κόσμου διδάτκαλος καὶ ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ φιλότατου ταῖς Μούσαις πνεύματος διαμαρτυρηθῶ παρὰ τῇ Διακαλοπέτῃ (ὅπως οἱ ἐγγόμοιοι κατὰ παράδοσιν ὀνομάζουσι τὸ διδακτήριον τοῦ Ὀμήρου), κατὰ τῆς δολοφονίας καὶ τῆς καταπαράξεως τοῦ τελειοτάτου ποιητοῦ. Ἐντεῦθεν ὁμολογῶ πολλὰς χάριτας, ὅτι ἡ φιλόμουτος Χιακὴ νεολαία, οἱ ἐδπατρίδαι τῆς μεγαλονήσου νήσου, αἱ σύζυγοι καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῶν ἐνθουσιαστικῶς ἠκροῦσαντὸ μου ἀγωνιζομένου πρὸς σπητρίαν τοῦ Χίου ἁοιδοῦ.

Συγχαίρων καὶ πάλιν ἀπὸ καρδίας ὑμῖν ἐπὶ τῇ ἐξακολουθήσει τοῦ ἐθνικοῦ καὶ λαμπροῦ ἔργου Σας καὶ ἐσχόμενος τὰ βέλτιστα παρακαλῶ, ἵνα δεχθῆτε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμῖς ἐκτιμῆσεως καὶ ἀγάπης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΙΣΤΡΙΩΤΗΣ



Ο ΟΜΗΡΟΣ



Εἶτ' εὐλαθείας ἀνέρχομαι τὸδε τὸ βήμα, ὅπως ἐκεῖθεν ὅθεν ἐδίδαξεν ὁ μέγιστος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διδάσκαλος, ὁ ἀριστος τῶν ποιητῶν, ὅστις ἔτερψε καὶ ἐνεθουσίασε πάντας τοὺς λαοὺς καὶ πάντας τοὺς αἰῶνας, καὶ ὅστις ἐν τῷ στερεώματι τοῦ ποιητικοῦ οὐρανοῦ ὡς διφρηλάτης ἤλιος διαφωτίζει ὀλόκληρον τὸν πνευματικὸν κόσμον. Ὁ αὐτὸς δὲ ποιητὴς ὁμιεάζει πρὸς τὸν πολυχεύμενον Νεῖλον, ὅστις καταρθεύει τὰς παμφόρους τῆς Αἰγύπτου

πεδιάδας, διότι καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ μεγάλη τῆς σοφίας δεξαμενὴ, ἐξ ἧς ἠντλήσαν οἱ ποιηταὶ πάντων τῶν αἰῶνων. Ἐντεῦθεν οἱ δραματικοὶ ποιηταὶ ἐλάμβανον τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν καὶ δὴ ὁ Μαραθωνομάχος τραγικὸς ὀνόμαζε τὰ δράματα αὐτοῦ ψυχία τῆς μεγαλοπρεποῦς τοῦ Ὀμήρου τραπέζης.

Δὲν ἦτο δὲ διδάσκαλος μόνον τῶν ποιητῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων καλλιτεχνῶν, ὡς τῶν ζωγράφων καὶ τῶν γλυπτῶν καὶ ὁ Φειδίας κατὰ τοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ τῆς Ἰλιάδος ἐδημιούργησε τὸν Ὀλύμπιον Δία. Οἱ νεμοθέται τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἐπέβαλλον τῇ νεολαία, ἵνα μανθάνῃ τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη καὶ ὁ μέγιστος τῆς ἀρχαιότητος φιλόσοφος, ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἰλιάδι ἐδείκνυε τῷ Ἀλεξάνδρῳ τὰ πρότυπα τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς καὶ διὰ τούτων διηπαιδαγώγει τὸν ἱστορικὸν Ἀχιλλεῖα, ὅστις μυριοπληθεὺς τῆς Ἀσίας πόλεις ἐξεπόρθησε καὶ ἐξεπολίτισε. Τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη ἔχουσιν ἀναριθμήτους ἀρετάς, αἵτινες ἔτερον καὶ ἐδίδασκον τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Ἡ τῶν ιδεῶν διαύγεια, ἡ τῆς γλώσσης ἡρεμία, ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ δυσμίμητος χάρις, εἶναι μεγάλα ἀρεταὶ τὴν Ὀμηρικὴν ποίησιν διακοσμοῦσαι. Ἡ ἀνεξάντλητος τοῦ δαιμονίου ποιητοῦ φαντασία κατέχει πλοῦσιον θησαυρὸν εἰκόνων, ἀκένωτον ταμεῖον λέξεων καὶ τοσαύτην εὐχέρειαν, ὅπως εἰκονίσῃ οἰανδήποτε ἰδέαν, ὥστε ἡ γλῶσσα καὶ τὸ μέτρον φαίνονται δοῦλα τῆς μεγαλοφυΐας. Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ εἶναι εὐπλαστος καὶ ὑγρά καὶ τοσαύτη ἀπλότης ἐνυπάρχει ἐν τε τῇ συντάξει καὶ τῇ συνθέσει τῶν λέξεων, ὥστε ἕκαστος ἀναγινώσκει μετὰ τοσαύτης ἡδονῆς τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη, μεθ' ὅσης διέρχεται τόπους κεκοσμημένους δι' ἐξόχων ἀρετῶν τῆς φύσεως. Naί·

ἢ μὲν Ἰλιάς ὁμοιάζει πρὸς τὰς ὑπερυψηλούς τοῦ Ὀλύμπου κορυφάς, αἵτινες ἔχουσι κρυσταλλοειδῆ πετρώματα καὶ παντοειδῆ σχήματα, ἢ δ' Ὀδύσσεια εἶναι περιμεφερῆς πρὸς τὴν Ὀσσαν τὴν ἔχουσαν διατριβάς παντοδαπὰς καὶ ἄλλῃ, ἐν εἰς ἀνέρπει κισσὸς πολὺς καὶ λάσιος. Κατ' ἐξοχὴν ὁ Ὀμηρος διακρίνεται κατὰ τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως καὶ τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων, ἐξ ὧν λαμβάνει τὰς παραβολὰς. Πρὸ πάντων ἡ θάλασσα μετὰ τῶν κυμάτων αὐτῆς, οἱ ἀνεμοὶ μετὰ τῆς κινήσεως τῶν νεφελῶν, ὁ ἀστερόεις οὐρανὸς μετὰ τῶν ὑετῶν τῆς χιόνος καὶ τῶν χαλαζῶν, τῶν διαττόντων ἀστέρων, τῶν ἀστραπῶν καὶ τῶν κεραυνῶν, ἡ γῆ μετὰ τῶν δασῶν καὶ τῶν ἔρῶν παρέχουσι τῷ ποιητῇ πλουσίαν ὕλην πρὸς παραβολήν. Ὁ Ὀμηρος ἐγίνωσκε τὴν φύσιν οὐχὶ ἐκ βιβλίων, ἀλλ' ἐκ τοῦ πραγματικοῦ κόσμου. Ἐκάστη Ὀμηρικὴ παραβολὴ εἶναι μικρὰ εἰκὼν ἐπιπέσωσα τὴν προσοχὴν διὰ τοῦ χρωματισμοῦ καὶ τῆς φυσικῆς ἀληθείας. Εἶναι δὲ λίαν παράδοξον, ὅτι καίπερ κατασκευάζων εἰκόνας παρὰ τὸν Ἀριστοτελικὸν νόμον ὅμως δὲν ἀποτυγχάνει. Κατὰ τὸν φιλόσοφον, ὅταν μὲν ἐπαινῶμεν, πρέπει νὰ παραβάλωμεν πρὸς κρείσσονα, ὅταν δὲ ψέγωμεν πρὸς χείρονα. Καὶ ὅμως ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος παραβάλλει τὸν Τελαμῶνιον Λίαντα εἰσελθόντα εἰς τὸ στράτευμα τῶν Τρῶων πρὸς ὄνον, ὅστις καίπερ τυπτόμενος διὰ τῶν δοράτων ὑπὸ τῶν Τρῶων, ὅμως δὲν ἀπεχώρει, ὡς δὲν ἀποχωρεῖ ὁ ἄνος, ὁ εἰσελθὼν εἰς ἀγρόν καὶ τυπτόμενος ὑπὸ παιδῶν. Τόσον εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ ἀριστοτέχναι δὲν ὑποβάλλονται εἰς αἰσθητικούς νόμους, ἀλλὰ δημοσιογοῦσι τούτους.

Πρὸς τοιοῦτον διδάσκαλον τίς ἠδύνατο νὰ παραβληθῆ; Τίς τῶν νεωτέρων ἔχει τὸ θάρρος, ἵνα τὰ ποιήματα αὐτοῦ ᾄσῃ ἐν ὑπαίθρῳ, καὶ οὕτω διαγωνισθῆ πρὸς τὸν μειδιῶντα τῆς Ἰωνίας οὐρανόν. Διὰ τοῦτο ὁ μέγιστος τῶν Γευτόνων ποιητῶν, ὁ Götthe, ἐν τινι συμποσίῳ προέπιεν ὑπὲρ τοῦ Wolf, ὅστις ἀπήλλαξε τοὺς ποιητὰς τοῦ μεγάλου ὀνόματος τοῦ Ὀμήρου. Καὶ ὅμως τὸν μέγαν τοῦτον Ἕλληνα ποιητὴν ἡ κριτικὴ μάχαιρα ἠθέλε νὰ κατασπαράξῃ εἰς μικροὺς ἀσίδαυς.

Τὴν πρώτην ἀφορμὴν πρὸς ἀρνησιν τῆς προσωπικῆς τοῦ Ὀμήρου ὑπάρξεως ἔδωκαν αἱ πολλαὶ πατρίδες καὶ αἱ πολλαὶ αὐτοῦ ἐποχαί. Διότι ὁ Ἰταλὸς Visco παρετήρησεν, ὅτι εἰ ὁ Ὀμηρος ἐν διαστήματι τεσσαρῶν ἢ πέντε αἰῶνων ἐν διαφόροις πόλεσι τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου γεννᾶται, καὶ ἐκάστοτε ἐν τῷ τόπῳ τῆς γεννήσεως ἢ τῆς διατριβῆς ἡ γένεσις ἐπικῆς σχολῆς ἀκολουθεῖ, ἕκαστος ἀναγκαίως ἐξάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ εἰδήσεις περὶ τῆς τοῦ Ὀμήρου γεννήσεως ἐν διαφόροις τόποις καὶ διαφόροις ἐποχαῖς εἶναι εἰδήσεις τῆς ἐνάρεξεως τῆς ἐπικῆς ποιήσεως ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις. Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Visco ἐκεῖ, ἐνθα ἐνεφανίζετο ἡ ἐπικὴ ποίησις, ἐλέγετο, ὅτι ἐγεννήθη ὁ Ὀμηρος.

Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη εἶναι ἄγαν τολμηρά, διότι, ἂν ἡ Σμύρνη θεωρηθῆ ὡς πατρίς τοῦ Μαιονίδου, αἱ ἀξιώσεις πασῶν τῶν ἄλλων πόλεων τῶν ἀντιποιοιμένων τοῦ Ὀμήρου ἐξηγοῦνται. Οἱ Ἀθηναῖοι, φέρ' εἰπεῖν, ἔλεγον ἑαυτὸν πολίτην τὸν ποιητὴν τῆς Ἰλιάδος, εἰ οὗτοι τὴν Σμύρνην ἀπίκισαν. Τὰ αὐτὰ δικαιώματα προῦβαλλον καὶ οἱ Κυριαῖοι, διότι κατ' ἄλλην παράδοσιν ἡ πόλις αὐτῶν ἦτο μητρόπολις τῆς Σμύρνης. Οἱ δὲ

Ἰῆται ἔλεγον τὸν ποιητὴν ἑαυτὸν πολίτην, διότι ἐν τῇ νήσῳ αὐτῶν ὑπῆρχον ὁ τάφος τούτου. Σπουδαιότερα δικαιώματα ἐπὶ τοῦ Ὀμήρου ἔχει ἡ Χίος, διότι ὁ μὲν Σιμωνίδης ὀνομάζει τὸν ποιητὴν *Χιον ἄνδρα*, ὁ δὲ Θεόκριτος *Χιον δοιδὸν* καὶ ἐν τῷ Ὀμηρικῷ ὕμνῳ εἰς Ἀπόλλωνα λέγεται, ὅτι ὁ τυφλὸς ἀοιδὸς *οἰκεῖ ἐν τῇ παιπαλοέσῃ Χίῳ*. Ἀλλ' αἱ πλείστοι τῶν φιλολόγων ἀποφαίνονται, ὅτι ταῦτα λέγονται, διότι ὁ Ὀμηρος ἐν τῇ Χίῳ ὤκει καὶ οὐχὶ διότι ἐνταῦθα ἐγεννήθη. Σπουδαιότατη δ' ἀπόδειξις ὑπὲρ τῆς Χίου εἶναι, ὅτι ὁ ἥλιος ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ἐπεσὶν ἀνατέλλει ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἐπῆρας. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποθεθῆ, ὅτι ἡ Σμύρνη ἦτο πατρίς τοῦ ποιητοῦ, ἀφ' οὗ ἐν ταύτῃ ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου γίνεται ἐκ τῆς χέρσου; Ἐπειδὴ ὅμως αἱ πλείστοι παράδοσις τὴν Σμύρνην πατρίδα αὐτοῦ λέγουσι, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ὁ ποιητὴς εἶπε περὶ τοῦ διφρηλατοῦντος Φεΐδου ἐκ τοῦ τόπου τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Κατ' ἐμὲ δὲ κριτὴν ὁ τόπος, ἐν ᾧ τις ἐμπνέεται καὶ διδάσκει, δὲν ἔχει μικρότερα δικαιώματα τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως. Ἐν τῇ Χίῳ ὑπῆρχε τὸ καλούμενον *Ὀμήρειον*, ὅπερ κατὰ τὸν ἐμὸν διδάσκαλον Βοϊκχιον ἦτο ὁ τόπος τῆς συναθροίσεως τῶν Ὀμηριδῶν. Οὗτοι κατὰ τὴν γνώμην τῶν φιλολόγων εἶκον τὸ γένος ἐκ τοῦ Ὀμήρου καὶ τὸ κατ' ἀρχὰς ἦσαν ἀοῖδοι. Ἀφ' οὗτου δ' ὅμως ἐξέλιπεν ἡ ποιητικὴ αὐτῶν γονιμότης. ἐγένοντο ραψῳδοὶ ἄδοντες τὰ ἔπη τοῦ Μαιονίδου.

Οὐ μόνον αἱ πολλαὶ πατρίδες, ἀλλὰ καὶ αἱ πολλαὶ χρονολογίαι συνεβάλλοντο πρὸς ἀναίρεσιν τῆς προσωπικῆς τοῦ Ὀμήρου ὑπάρξεως. Ἐχομεν δὲ πλείστας τοιαύτας, αἵτινες ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου καταλήγουσιν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Ὀλυμπιάδων, δηλ. ἀμφιταλαντεύονται ἐν διαστήματι πέντε αἰῶνων. Ἀλλ' αὐταὶ οὐδένα δισταγμὸν ἐμβάλλουσι, διότι εἶναι εἰκασίαι τῶν φιλολογούντων. Οἱ σύγχρονοι τοῦ Ὀμήρου καὶ εἰ ἠθέλον, δὲν ἠδύνατο νὰ παραδώσωσι τοῖς μεταγενεστέροις τὸν χρόνον τῆς γεννήσεως, διότι οὔτε ληξιαρχικὰ βιβλία εἶχον οὔτε χρονολογικὴν ἀφετηρίαν, ἀλλ' ἠριθμοῦν μόνον *κατὰ γενεὰς μερόπων ἀνθρώπων*. Μετὰ πολλοὺς δ' αἰῶνας ἡ ἀρχὴ τῶν Ὀλυμπιάδων ὑρίσθη ὡς χρονολογικὴ ἀφετηρία. Ἀφ' οὗ λοιπὸν αἱ πολλαὶ χρονολογίαι ἀπορρέουσι ἐξ εἰκασιῶν, τοιαύτην δύνανται νὰ ποιήσωσι καὶ αἱ νεώτεροι, αἵτινες εἰκασαν, ὅτι ὁ Ὀμηρος ἐδίδασκεν ἐν τῇ ὑμετέρῃ νήσῳ ὀκτακόσια περὶ τοῦ ἐτη π. Χ.

Δὲν δύναται μὲν νὰ τεθῆ προϊαιτερον, διότι οἱ Ἴωνες ἀπώκησαν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἕνα αἰῶνα μετὰ τὰ Τρωικά· ἔπρεπε δὲ νὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος, μέχρις οὗτο ἀκμάση ἡ ἐπικὴ ποίησις, διότι ἐκ τῆς μητροπόλεως μόνον τοὺς μύθους καὶ μικρὰ ἴσως ἄσματα παρέλαβον. Δὲν δύναται δὲ νὰ τεθῆ καὶ πολὺ βραδύτερον, διότι ὁ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου μῦθος ἐν τῷ στόματι τῶν Ἴωνων σκοτίζεται καὶ μαραινεται καὶ εἰς τὰ ἔθιμα αὐτῶν εἰσδύεται Ἀσιατικὴ ἀδρότης καὶ πολυτέλεια, ὧν ἴχνη ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ἐπεσὶ δὲν ὑπάρχουσι. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην διαφωνεῖ ὁ μέγιστος τῶν στρατηγῶν τῶν νεωτέρων χρόνων, ὁ Ναπολέων, ὅστις ἐν Ἀγία Ἐλένη ἐγραψεν, ὅτι ὁ Ὀμηρος ἦτο σύγχρονος τῶν Τρωικῶν καὶ δὴ ἀνῆκε τοῖς πολεμισταῖς, διότι ἐναργέστατα περιγράφει τὰς μάχας.

Τῶν μαχῶν βεβαίως ἄριστος κριτὴς εἶναι ὁ μέγας στρατηγός, ἀλλ' ὑπομνήσκομεν ἡμεῖς οἱ φιλολογοῦντες, ὅτι δὲν ἦτο ἀνάγκη, ἵνα ὁ Ὅμηρος ἴδῃ αὐτὸν τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ὅπως περιγράψῃ αὐτὸν ἐναργῶς, καθόσον πρὸς τὸν ποιητικὸν σκοπὸν ἤρκει ἡ θεὰ καὶ ἄλλου πολέμου, ὡς ὁ Σοφοκλῆς περιγράφει σαφῶς τὸν ἐν Θήβαις λοιμὸν, ὃν δὲν εἶδεν, ἀλλ' εἶδε τὸν ἐν Ἀθήναις. Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ δεχθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ μεγάλου ἀνδρός, διότι αὐτὸς ὁ Ὅμηρος τίθησιν ἑαυτὸν μετὰ τὰ Τρωϊκὰ· διότι λέγει, ὅτι ὁ Διομήδης λαβὼν λίθον, ἐν ἑκ τῶν συγχρόνων τοῦ ποιητοῦ δύο ἄνδρες δὲν δύνανται νὰ κομίσωσι, καὶ βαλὼν τοῦτον ἔθραυσε τὴν κοτύλην τοῦ Αἰνείου. Ὅριμαται δ' ὁ ποιητὴς ἐκ τῆς γνώμης τῶν ἀνθρώπων, καθ' ἣν οἱ ἀρχαιότεροι εἶχον μείζονας δυνάμεις.

Οἱ ἀρχαῖοι πλὴν τῆς πατρίδος καὶ τῆς χρονολογίας διεφώνουν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος τοῦ ποιητοῦ, διότι οἱ μὲν παρῆγον ἐκ τοῦ *δημεῖν*, οἱ δ' ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ *δημος* καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ μὴ ὄραν, δηλ. μὴ-όρος καὶ κατὰ μετάθεσιν Ὅμηρος. Οὐχὶ δ' ἀπιθάνως ἐγένετο ἡ εἰκασία, ὅτι οἱ ἔτυμολογοῦντες ἐτύφλωσαν τὸν ποιητὴν χάριν τοῦ ὀνόματος. Δὲν δύνανται δὲ νὰ θεωρηθῇ ἐκ γενετῆς τυφλός, καὶ ἂν ὑποτεθῇ τοιοῦτος, διότι ἀπεικονίζει ἐναργέστατα τὸν αἰσθητικὸν κόσμον, ὅπερ προϋποτίθεισιν οὐ μόνον ἀνοικτούς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ὀξύδερκειαν. Οἱ ἀρχαῖοι πλὴν τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας ἀπέδιδον τῷ Ὀμήρῳ καὶ ἄλλα ποιήματα, ὡς τοὺς καλουμένους Ὀμηρικούς ὕμνους, τὸν Μαρσίτην, τὰ Κύπρια ἔπη τοῦ Στασίνου καὶ ἴσως καὶ ἄλλα τινά. Ἐντεῦθεν ὀρμώμενος ὁ χαλκέντερος *Wolkei* ἐπειράθη, ὅπως ἀποδείξῃ, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἀπέδιδον τῷ Ὀμήρῳ ὀλοκλήρον τὸν ἐπικὸν κύκλον καὶ διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἦναι πρόσωπον, ἀλλὰ μόνον ὄνομα προσηγορικὸν δηλοῦν τὸν *συναρμολογία* διαφόρων ἀσμάτων, διότι παράγει τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ *δημοῦ ἄρειν*. Ἀλλ' ἐνταῦθα ὑπάρχει γραμματικὴ δυσκολία· διότι κατὰ τὸν ἐμὸν διδάσκαλον τὸ ὄνομα ἔπρεπε νὰ ἦναι Ὅμαρος καὶ οὐχὶ Ὅμηρος.

Ἀλλ' ἡ θεωρία τοῦ *Vico* ἐμελλε νὰ παραδοθῇ εἰς λήθην, εἰμὴ κατὰ τὸ τέλος τοῦ προπαραελθόντος αἰῶνος ὁ *Wolf* διὰ τῶν Προλεγομένων αὐτοῦ ἐπειράτο, ὅπως ἀποδείξῃ, ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Ὀμήρου ἦτο ἄγνωστος ἡ γραφή καὶ διὰ τὴν ἀγνοίαν ταύτης δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραδοθῶσι τοῖς μεταγενεστέροις οὕτω μεγάλα ἔπη, ὅσα ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια. Ἄν δὲ τοῦτο ὑποτεθῇ, δὲν ἠδύνατο καὶ νὰ ποιηθῶσιν. Ἀλλ' οἱ λόγοι, ἐφ' ὧν ὁ μέγας φιλόλογος ἐρείδεται, δὲν μοι φαίνονται ἰσχυροί, διότι ἀπαιτοῦσι παρὰ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν τὴν μνηεῖαν βιβλίων, βιβλιοθηκῶν, ἐπιστολῶν, γεωγραφικῶν χαρτῶν, νομισμάτων καὶ τῶν ὁμοίων. Ἀποροῦμεν, ὅτι ὁ μέγας φιλόλογος δὲν ἀπήτησε καὶ συναλλαγματικὰ καὶ ἐπισκεπτήρια. Λέγομεν τοῦτο, διότι διαφέρει ἡ γνώσις τέχνης τινὸς ἀπὸ τῆς πλήρους αὐτῆς ἐφαρμογῆς. Ἀλλως καὶ οἱ ἀγωνισταὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, οἵτινες διῆγον βίον παρεμφερῆ πρὸς τὸν τῶν ἡρώων, δὲν ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν βιβλία καὶ βιβλιοθήκας. Ὁ *Wolf* παρέλαβε καὶ τὴν γνώμην τοῦ Γάλλου *Roussseau*, καθ' ἣν εἰ ἐπὶ τῶν Τρωϊκῶν ἦτο δυνατόν νὰ γραφῶσιν ἐπιστολαί, ἠθέ-

λομεν ἔχει τὴν Ὀδύσειαν βραχυτέραν ἢ οὐδὲν ἠδύνατο νὰ γραφῇ ἔπος τοιαύτης ὑποθέσεως· διότι μία ἢ δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Ὀδυσσεὸς πρὸς τὴν Πηνελόπην ἤρκει, ὅπως οἱ μνηστῆρες μαθόντες, ὅτι οὗτος δὲν ἀπέθανε, φύγῳσιν ἐκ τῶν ἀνακτόρων αὐτοῦ καὶ οὕτως ὁ ποιητὴς στερηθῇ ὕλης πρὸς ποιήσιν τοῦ ἔπους αὐτοῦ. Ὁ δὲ φιλέλλην ποιητὴς καὶ φιλόλογος *W. Müller* εἶπεν, ὅτι, εἰ ἡ γραφή ἦτο γνωστὴ, ἡ Πηνελόπη καθημένη ἐν τῷ ὑπερώῳ ἠδύνατο νὰ ἀναγινώσκῃ τὸ ἄσμα καὶ δὲν εἶχεν ἀνάγκην, ἵνα καταθῇ, ὅπως τοῦτο ἀκούσῃ. Ἀλλ' αὐτὸς οὗτος λέγει ἐν ἄλλῃ σελίδι, ὅτι ἡ γραφή δύναται νὰ διατηρῇ τὸν λόγον, ἀλλὰ τὴν ὠδὴν φονεύει. Τὴν γνώσιν τῆς γραφῆς ὑποστηρίζουσιν αἱ ὑπὸ τοῦ Ἡρόδοτου μνημονευόμεναι ἐπιγραφαὶ καὶ ἡ ἐν Νουβία ἀνακαλυφθεῖσα, ἣν ἐχάραξαν οἱ Ἕλληνες μισοφόροι ἐπὶ τοῦ Ψαμμητίου. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις παρεδέθη ἡμῖν, ὅτι ὁ Λυκοῦργος εὐρών τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη παρὰ τοῖς ἐκγόνοις τοῦ Κρεοφίλου ἐκόμισε ταῦτα εἰς τὴν Σπάρτην. Εἰ ἦτο ἄγνωστος ἡ γραφή, πῶς ἄραγε ἐκόμισε ταῦτα; ἴσως ἐν κεφαλαῖς ἀνθρώπων.

Κατὰ τὸν *Wolf*, καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἡ γνώσις τῆς γραφῆς, πάλιν λέγει, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ γραφῶσι μακρὰ ἔπη δι' ἑλλειψίν γραφικῆς ὕλης. Ἀλλ' ὁ Ἡρόδοτος παραδίδει, ὅτι οἱ Ἴωνες ἐκ παλαιοῦ χρόνου μετεχειρίζοντο δέρματα προβάτων καὶ αἰγῶν, ἐξ ὧν βραδύτερον ἐν Περγᾶμιν ἐγένοντο αἱ διφθέραι. Ἡμῖν γε φαίνεται ἡμαρτημένος καὶ ὁ λόγος, ὅτι ὁ πεζὸς λόγος ἤρξατο ἀπὸ τοῦ ἑκτου αἰῶνος π. Χ. διὰ τοῦτο, ὅτι εἰς οὐδενὸς τὸν νοῦν ἐπήρχετο, ἵνα σύγγραμμα συντάξῃ, ἀφ' οὗ οὐδένα ἄλλον φρουρὸν τοῦ συγγράμματος εἶχεν ἢ τὴν ἑαυτοῦ μνήμην. Διότι ἡ δυσχερεία δὲν κεῖται ἐν τῇ ἀγνοίᾳ τῆς γραφῆς οὐδ' ἐν τῇ ἐλλείψει τῆς γραφικῆς ὕλης, ἀλλ' ἐν τῷ μεγάλῳ ἔργῳ αὐτοῦ τοῦ πεζοῦ λόγου. Καὶ ἡ ποιησις εἶναι αὐτόματος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως κινήσις, πνευματικόν τι ἐμφυτον, οὔτε δι' ἐπικαταλογισμοῦ ἐσωθεν γεννώμενον, οὔτε ἐκ τῆς πείρας ἔξωθεν ἐπερχόμενον. Διὰ τοῦτο ὁ ποιητὴς δὲν ἔχει ἀνάγκην ἄλλων ἐφοδίων, ἀλλὰ δεῖται μόνον τῆς φιλίας τῶν Μουσῶν. Ταῦναντιον ὁ πεζὸς λόγος εἶναι τελευταῖον πόνων καὶ μόχθων ἐπιγέννημα. Κατὰ ταῦτα οἱ Ὀμηρικοὶ ἄνθρωποι δὲν συνέγραφον πεζὰ συγγράμματα οὐχὶ διότι δὲν ἐγίνωσκον τὴν γραφὴν, ἀλλὰ διότι δὲν εἶχον τὰς ἀπαιτούμενας γνώσεις πρὸς συγγραφὴν ἱστορικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ ὁμοίων ἔργων. Καὶ οἱ πατέρες καὶ πάπποι ἡμῶν πρὸ τῆς ἡμετέρας ἀνεξαρτησίας παρεμφερῆ βίον πρὸς τὸν τῶν ἡρώων διάγοντες εἶχον μὲν ποιῆσιν, ἧς αἱ ἀρεταὶ ἐκπλήττουσι τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ἀλλ' ἐστεροῦντο πεζῶν συγγραμμάτων, ἂν ἐξαιρέσῃ τις τὰ τοῦ Κροαῆ καὶ ὀλίγων ἄλλων, διότι οὗτοι ἐξέπαιδεύθησαν οὐχὶ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κόσμῳ, ἀλλ' ἀλλοθῶσι.

Τὸ τελευταῖον τοῦ *Wolf* ὀχύρωμα εἶναι, ὅτι καὶ εἰ ὁ Ὅμηρος ἐγίνωσκε γράμματα, ὅμως ἡ τῆς πατιρίνης ἀθανασίας ἐπιθυμία δὲν παρῴτρυνεν αὐτόν, ὅπως διὰ γραπτῶν μνημείων τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀθάνατον καταστήσῃ. Ἀλλ' ἡ ἀπόδειξις αὐτῆ ἐλέγχει λήθην τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, διότι ὁ ἄνθρωπος ἐν πάσαις ταῖς βαθμίαις τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ τῆς δόξης ὀρέγεται. Τὸ αἰώνιον δὴ ὄνειρον τοῦ Ἐκτορος ἦτο ἡ διαίω-

νικισ τῷ κλέους αὐτοῦ, ἢ δ' Ἀθηναῖα παρετρύνει τὸν Τηλέμαχον, ἵνα τοὺς μνηστῆρας καλέσας εὐκλείης τοῖς ὀφειγόνσι γένηται καὶ ἡ Πηνελόπη εἶναι εὐτυχής, διότι ἡ τιμὴ αὐτῆς θέλει διακωλυθῆ.

Ἀλλὰ καὶ ἀν' ὑποτεθεῖ, ὅτι οἱ Ὀμηρικοί ἄνθρωποι ἠγνόουν τὴν γραφήν, ἀρὰ γε δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν τοῦτο καὶ περὶ τοῦ ποιητοῦ, ὅστις ἔζη πεντακόσια περίπου ἔτη μετὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον; Ὑποτεθεῖσθω καὶ τοῦτο. Νομίζομεν ὁμῶς, ὅτι καὶ ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς γραφῆς ἦτο δυνατόν νὰ ποιηθῶσι καὶ διατηρηθῶσι μακρὰ ἔπη, διότι ἐν τοῖς χρόνοις, ἐν οἷς δὲν ὑπάρχει μεγάλη ἀνάγνωσις βιβλίων, ἡ μνήμη εἶναι λίαν ἰσχυρά, ὡς τοῦτο ὁ Πλάτων ἤδη παρετήρησεν. Ἐν τῷ Φαίδρῳ λέγει, ὅτι ὁ Θεῦθ τῷ βασιλεῖ τῶν Αἰγυπτίων τὰ γράμματα δεκνύων ὠνόμαζε ταῦτα **φάρμακα τῆς μνήμης**, ἀλλ' ὁ σφώτερος τοῦ Θεοῦ βασιλεὺς δικαίως λήθης πρόξενος ταῦτα ἐθεώρησεν. Ὅντως ἐν τοῖς κατ' ἡμᾶς χρόνοις ἡ μνήμη διὰ τὴν μεγάλην χρῆσιν τῆς γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως ἐδλάβη. Ἐν τοῖς χρόνοις ὁμῶς τοῦ Σωκράτους, κατ' εὐς ὁ τῶν σπουδῶν κύκλος ἦτο στενός, νέσι, ὡς ὁ Νικήρατος, διετήρουν ἐν τῇ μνήμῃ ὁλόκληρον τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν. Νῦν δ' ἐν τῇ Ἀμερικῇ ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἵτινες ἀπὸ μνήμης ἐγγώρια ἄσματα ὑπαγορεύοντες πολλοὺς μῆνας τὸν ταχύτατον γραφῆς ἀπασχολοῦσι. Καὶ παρ' ἡμῖν ἐ εὐφάνταστος Κρῆς ποιητῆς Κωνσταντινίδης δεκάδας χιλιάδων στίχων διατηρεῖ ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ. Καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Ὀμήρῳ ὁ Δημόδοκος οὐχὶ μένον τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, ἀλλ' ὁλόκληρον τὸν Τρωϊκὸν μῦθον μεταπεποιημένον εἰς ἄσματα ἀπὸ μνήμης ἐγίνωσκεν.

Ἀφ' οὗ μεγάλα ἔπη δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ποιηθῶσιν ἐφ' Ὀμήρου, πῶς συνέστη ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια; Κατὰ τὸν Wolf, ταῦτα δὲν εἶναι ἔργον ἐνός ποιητοῦ, ἀλλὰ δημοτικὰ ἄσματα, ἅπερ συνελέγησαν ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου καὶ συνηρμόσθησαν εἰς δύο μακρὰ ἔπη. Ὅντως ὁ Ἰουδαῖος Ἰώσηπος καὶ τινες ἄλλοι λέγουσι περὶ τοιαύτης ὑποθέσεως, ἀλλ' οὗτοι ἐννοοῦσιν, ὅτι ὁ Τύραννος τῶν Ἀθηναίων δὲν συνέδεσεν αὐτοτελῆ ἄσματα, ἀλλ' ἔτι ἐπανήγαγε τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἐνότητα. Τὴν τοιαύτην τοῦ Wolf ὑπόθεσιν ὅλως ἀπεκρούει ὁ μέγας ἱστορικός Γτροβι ὅστις παρατηρεῖ. «Εἶναι νοητὸν ἴσως, εἰ ὁ Πεισιστράτος ὡς ἡγεμῶν τῶν Ἀθηναίων ἐπειράτο, ὅπως τὸ αὐθαίρετον τῶν ῥαψωδῶν περιστείλῃ, ἢ τῇ μνήμῃ αὐτῶν ὑποβοηθήσῃ καὶ τὰ Παναθηναῖα διὰ τινος διωρθωμένης ἐκδόσεως τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν κοσμήσῃ. Ἀλλὰ τίνα ἀφορμὴν εἶχεν οὗτος, ἵνα ἄσματα, ἅπερ τέως ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὡς αὐτοτελῆ ἐγίνωσκεν, εἰς ὅλον συναρμόσῃ; Ὁ Πεισιστράτος δὲν ἦτο ποιητῆς, ἵνα τὸ δημοσιον πνεῦμα διὰ τοιούτων ἔργων προσελκύσῃ, ἀλλ' ἡγεμῶν τὴν μεγάλην ἐορτὴν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος ἐπιθυμῶν νὰ κοσμήσῃ. Κατὰ τὰ εἰρημένα οὗτος ἐτύχχανε μὲν τοῦ σκοποῦ τούτου, εἰ ἐν τοῖς χειρογράφοις ἢ ἐν τοῖς φερομένοις ἀνά τὰ στόματα τῶν ῥαψωδῶν ἔπειν ἐξέλεγε τὴν δοκούσαν αὐτῷ τε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἀρίστην διάταξιν, ἀπετύχχανε δ' ὁμῶς τούτου, εἰ ὁ λαὸς ἐβλεπεν, ὅτι τὰ δημοτικὰ αὐτοῦ ἄσματα ἀλλοιούμενα καὶ συντηκόμενα διαστρέφονται. Ἄλλως τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη ἦσαν ἢ ἱερά τῶν προγόνων ἡμῶν βίβλος, δηλαδὴ ἦσαν, ὅ τι παρ' ἡμῖν

τὸ εὐαγγέλιον. Τίς ἡγεμῶν ἔχει τηλικαύτην δύναμιν, ἵνα διαστρέψῃ τοῦτο; Τὰ πρό ὀλίγων ἐπῶν συμθάντα ἐν Ἀθήναις ἐπιμαρτυροῦσι τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων μου.

Ἀλλὰ τέλος πάντων τί ἐγένετο ἡ πολυθρύλητος τοῦ Πεισιστράτου ἐκδοσις; Παρὰ τῷ Γελλίῳ φέρεται τὸ μυθᾶριον, ὅτι δῆθεν ἀπώλετο κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ξέρξου εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἀλλ' ἦτο δυνατόν, ἵνα οἱ Ἀθηναῖοι ἀμελήσωσι τῆς Πεισιστρατείου ἐκδόσεως, εἰ μάλιστα εἶχε τοιαύτην ἀξίαν, εἴαν οἱ περὶ τὸν Wolf λέγουσιν; Ἀλλ' ὑποτεθεῖσθω καὶ τοῦτο. Δὲν ἐμελλον ἀρὰ γε οἱ ἱστορικοὶ νὰ ποιήσωσι μείαν τῆς ἀπωλείας καὶ δὲν ἐμελλον οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες, εἰ καθ' ἑκάστην τὰς συμφορὰς τῶν Μηδικῶν ἀνά στόμα ἔχοντες, νὰ θρηνῶσι διὰ τὴν ἀπώλειαν, ἀφ' οὗ Ὀμηρος οὐδὲν ἄλλο ἐσήμαιεν ἢ τὴν Πεισιστρατείου συναρμογὴν; Ἡμεῖς δὲν γινώσκομεν, πότε ἀπώλετο ἡ Πεισιστρατείου ἐκδοσις, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀδιάφορον, διότι οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν οὐδὲν ἄλλο ἐποίησαν ἢ ὅ, τι πλείστα Ἑλληνίδες πόλεις, αἵτινες εἶχον ἐπισήμους ἐκδόσεις, αἵτινες ὀνομάζονται **αἱ κατὰ πόλεις ἢ ἀπὸ πόλεων** καὶ δὴ οἱ ἀρχαῖοι ἐγίνωσκον ἐπτά, τὴν Μασσαλιωτικὴν, τὴν Χίαν, τὴν Ἀργολικὴν, τὴν Κυπριαν, τὴν Κρητικὴν, τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Σινωπικὴν. Ἐποίησαν δ' αἱ πόλεις ἐπισήμους ἐκδόσεις, διότι οἱ ῥαψωδοὶ ἄδοντες τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη καὶ ἐπευφημοῦμενοι ὑπὸ τοῦ πλήθους παρενέβαλλον στίχους, ὅπως ταῦτα κολακεύωσι. Πρὸς δὲ ἡ συνειδησις δημιουργικῆς τινος δυνάμεως παρῶτρυνεν αὐτούς, ὅπως μέρη τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν διὰ πλείονων χρωμάτων κοσμήσωσι καὶ φιλοτιμία τις ἐν τοῦτοις διηγείρετο, ὅπως μνημεῖα τοῦ ἑαυτῶν πνεύματος ἐν τοῖς ἀθανάτοις τοῦ ποιητοῦ ἔργοις παρεμβάλωσιν.

Ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων κατάδηλον γίνεται, ὅτι οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ Vico καὶ τοῦ Wolf δύνανται ἐντελῶς νὰ καταπολεμηθῶσιν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ἄρτι λήξαντα αἰῶνα κριτικὸς διαπρεπέστατος, ὁ Lachmann, ἐπειράθη ὅπως διὰ τῶν ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ἔπειν ἀντιφάσεων ἀποδείξῃ, ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι ἔργον τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ. Διότι πῶς ἦτο δυνατόν τὸ αὐτὸ πρόσωπον ν' ἀντιφάσκῃ πρὸς ἑαυτὸ; Ἀλλ' αἱ ἀντιφάσεις κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους δύνανται νὰ δικαιολογηθῶσι, διότι καὶ οἱ μῦθοι εἶναι ἀντιφατικοὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ οἱ ποιηταὶ συχνάκις ἀντιφάσκουσι, διότι, ὡς τὸ θερμόμετρον σπανίως δείκνυσι τὸν αὐτὸν βαθμὸν θερμοκρασίας, οὕτω καὶ ἡ φαντασία σπανίως ἐξ ἴσου ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου θερμαινομένη ἀνόμοια καὶ ἀντιφατικὰ προϊόντα παράγει. Ὅτι ὁ ἡμέτερος λόγος εἶναι ἀκριθής, μαρτυρεῖ τοῦτο, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ εὐφάνταστος φιλόσοφος Πλάτων δὲν ἠδυνήθη ν' ἀπεφύγῃ τὰς ἀντιφάσεις. Καὶ οἱ κριτικοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὡς ἐγένετο κατάδηλον ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις τοῖς ἐκδοθεῖσιν ὑπὸ τοῦ φίλου τοῦ Κοραῆ Villosion, ἀνεύρισκον ἀντιφάσεις ἀλλὰ τὴν αἰτίαν τούτων ἀπέδιδον τῇ διαφθορᾷ τοῦ κειμένου, ἥτις ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων προσώπων ἐγένετο. Διότι οἱ ῥαψωδοὶ, οἱ νομοθέται, οἱ τύραννοι καὶ οἱ ἀκριτοὶ πολλάκις κριτικοὶ πολλαχῶς διέφθειρον τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη. Εἰ δὲ ταῦτα δὲν ἐγράφησαν, ὡς οἱ περὶ τὸν Wolf διίσχυρίζονται, αἱ ἀλλοιώσεις τῶν ἐπῶν ἦσαν πολλαὶ καὶ ἤθελέ τις ἀπορήσει, ὅτι δὲν ὑπάρχουσι πλείονες.

Οἱ περὶ τὸν *Laehmann* ψέγουσι τὰ προοίμια τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, διότι δὲν προαγγέλλουσι πάσας τὰς ῥαψωδίας. Ἄλλ' εἰ προοίμια δὲν ἐποίησεν ὁ Ὀμηρος, ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον, τὸ ζήτημα δὲν λύεται, ἀλλὰ γίνεται πολὺ δυσχερέστερον. Διότι ἴσως ὁ Ὀμηρος διὰ τὴν φύσιν τοῦ αἰῶνος ἐκείνου δὲν ἦτο ἱκανός, ἵνα ὀλόκληρον τὴν ὕλην προαγγέλλῃ, καὶ ἴσως μικρότερα ἐπη ἐποίησεν, οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον ὅμως φιλολογικὰς γνώσεις κεκτημένοι καὶ πάντα τὰ μέρη τῶν ἐπῶν ὑπ' ὄψει ἔχοντες διὰ τί δὲν ἐποίησαν κρείττενα προοίμια; Ὅτι δ' ὁ Ὀμηρικὸς αἰὼν δὲν ἦτο ἐπιτήδειος, ὅπως ἐν τοῖς προοίμιοις περιλαμβάνῃ τὴν ὅλην ὕλην, γίνεται κατάδηλον ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ῥαψωδῶν π. χ. ἡ ἐπιγραφή τῆς πρώτης ῥαψωδίας τῆς Ἰλιάδος εἶναι *Δοιμός, Μῆνις* καὶ ὅμως ὁ ἀοιδός, ἂν ὑποτεθῇ τοιοῦτος, ἄδει ἐν τῇ αὐτῇ ῥαψωδίᾳ ἐρίδα τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, συμπόσιον τῶν θεῶν καὶ ὥδην τῶν Μουσῶν.

Ἐκ τῶν ἀντιφάσεων ὁ *Laehmann* ὀρμώμενος τὰς εἰκοσι καὶ δύο ῥαψωδίας (Α.-Χ.) διείληεν εἰς δέκα καὶ ἕξ αὐτοτελῆ ἄσματα. Ἀντιφάσεις βεβαίως ὑπάρχουσιν, ἀλλ' ὁ κριτικὸς εὐρίσκει πολὺ πλεόνασ, διότι βιώσας ἐν λαῷ προηγμένῳ κατὰ τὸν πολιτισμὸν δὲν ἐγνώρισε λαὸν εὐρισκόμενον ἐν τῇ ἡρωϊκῇ αὐτοῦ περιόδῳ καὶ διὰ τοῦτο περιπίπτει εἰς ἀπειρα ἁμαρτήματα, ἅπερ ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ δὲν δύναμαι νὰ ἐλέγξω. Ὁ συμπολίτης ὅμως τοῦ κριτικοῦ, ὁ ποιητὴς *Schiller*, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος περευθεὶς εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐκεῖ θεασάμενος ποιμένας διαιτωμένους ὡς ὁ Εὐμειὸς τῆς Ὀδυσσεΐας ἔγραφε πρὸς τὸν *Cottino*, ὅτι τὸ ἔπος τοῦτο ἐφυγεν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ πραγματικὸς κόσμος γενόμενος. Εἰ ὁ μέγας ποιητὴς τῶν *Teutonen* κατήρχετο καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἤθελε φύγει καὶ ἡ Ἰλιάς, διότι οἱ μὲν υἱοὶ τοῦ *Petropempe* ὁμοιάζον πρὸς τοὺς *Πριαμίδας*, ὁ δὲ *Κολοκοτρώνης* πρὸς τὸν *πανούργον* Ὀδυσσεῆα καὶ ὁ Ὀδυσσεύς Ἄνδρουτσος πρὸς τὸν Ἀχιλλέα. Ἄλλ' ὑποθεθῆσθω, ὅτι πᾶσαι αἱ σοφαὶ θεωρίαι τοῦ *Laehmann* ἦσαν ὀρθαί. Μετὰ τὴν ὑπέθεσιν ὅμως ταύτην δυνάμεθα νὰ ἐρωτήσωμεν; Διὰ τί ἡ Μικρὰ Ἰλιάς ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο, ἀφ' οὗ δὲν ἐμελλε νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν μεγάλην Ἰλιάδα, ἀλλὰ πρὸς μικρὰ ἄσματα;

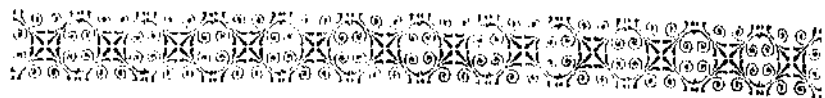
Πλὴν τῶν ἀντιφάσεων οἱ ὅπαδοι τοῦ *Laehmann* διίσχυρίζονται, ὅτι τὰ Ὀμηρικὰ ἐπη στεροῦνται ἐνότητος καὶ δὴ κακίζουσιν, ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν τῇ Ἰλιάδι μόνον ἐν τῇ ἀρχῇ, περὶ τὸ μέσον καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔπους ἐμφανίζεται, ἐν ᾧ ὡς ἥρωος τοῦ ἔπους ἐπρεπε πανταχοῦ νὰ ἦναι παρών, ὡς τοῦτο γίνεται ἐν τοῖς δράμασι τῶν τραγικῶν καὶ δὴ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, διότι ἐν τούτῳ τῷ ἔπει ὁ ἥρωος ἐν τοῖς πλείστοις μέρεσιν ἐμφανίζεται καὶ ἐκεῖ, ἐνθα ὁ μίτος τῆς διηγήσεως εἰς ἀπύτατα ἔλκεται, ἡ μνήμη τοῦ πλανωμένου ἥρωος δὲν ἐξαλείφεται. Πάντα τὰ πρόσωπα τῆς Ὀδυσσεΐας ὑπεῖκουσι τῷ φερωνύμῳ τοῦ ἔπους ἥρωϊ, πάντα τὰ συμβεβηκότα, πᾶσαι αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ ἐνέργειαι τῶν θεῶν σκοποῦσιν, ὅπως τὸν ἥρωα ἀπὸ τῆς πατρίδος, τῆς Πηνελόπης καὶ τοῦ Τηλεμάχου ἀπερῶσωσιν ἢ πρὸς ταῦτα προσπελάσωσι. Πρὸς ταῦτα ὅμως παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ ὑπέθεσις τῆς Ἰλιάδος δυσχερέ-

στερον ἠδύνατο νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἐνότητα, διότι ἐν ταύτῃ ὑπῆρχον πολλὰ ἔεσσα πρόσωπα τὴν ἐνότητα διασπῶντα. Ταῦτα δ' ὁ ποιητὴς δὲν ἠδύνατο νὰ ταπεινώσῃ διὰ τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. Ἄριστα δ' ἐποίησεν ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος, ὅτι δὲν ἐταπεινώσεν τὸν ἥρωα τοῦ ἔπους διὰ τῆς θεᾶς ἀριστείων καὶ μονομαχιῶν τῶν ἄλλων ἥρωων καὶ συμφορῶν τῶν ἑαυτοῦ συμμάχων. Ἄλλως καὶ ἐν τοῖς *Κυπρίοις* ἔπεσιν, ἐν οἷς ἥρωϊς τοῦ ἔπους εἶναι ἡ Κύπρις, δὲν ἐμφανίζεται αὕτη πανταχοῦ, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ τέλει.

Διὰ ταῦτα οὐχὶ δικαίως οἱ νεώτεροι κριτικαὶ ψέγουσι τὸν Ἀριστοτέλη ὡς εὐρότητα ἀριστην ἐνότητα ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ἔπεσιν, ἐν ᾧ οὗτος εἶχεν ὑπ' ὄψει πλεῖστα ἐπη τοῦ ἐπικοῦ κύκλου καὶ ἐντεῦθεν τοὺς νόμους τῆς ἐποποιΐας ἤντλει· οἱ τοῦτον κακίζοντες μόνον τὰ Ὀμηρικὰ ἐπη γινώσκουσι. Διὰ τοῦτο ἐπαινοῦμεν τὸν μέγιστον τῆς Γερμανίας αἰσθητικόν, τὸν *Lessing*, ὅστις ἐνόμιζεν, ὅτι γινώσκει τὴν δραματικὴν τέχνην διὰ τοῦτο, ὅτι ἡ κρίσις αὐτοῦ δὲν εἶναι διάφορος ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, ἢν ἐξ ἀπέριων τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς ἀριστοτεχνιμάτων ἐμιόρφωσεν.

Οὕτω διὰ βραχυτάτων περιεγράψαμεν τὸ καλούμενον Ὀμηρικὸν ζήτημα, περὶ οὗ ἐγράφησαν τοσαῦτα, ὥστε δικαίως ἐλέγχθη ὅτι ἐχύθη πολὺ πλεῖον μελάνη ἢ αἷμα ἐν τῷ Τρωϊκῷ πεδίῳ. Ὑπὲρ τῆς προσωπικῆς τοῦ Ὀμήρου ὑπάρξεως εἰργάσθημεν καὶ ἡμεῖς μίαν ὀλόκληρον δεκαετηρίδα, διότι ἡ διάλυσις καὶ ὁ κατακερματισμὸς αὐτοῦ εἰς μικροὺς ἀοιδούς εἶναι δολοφονία, ἢν μόνον ὑπερκριτικὴ ἠδύνατο νὰ ἐπιτρέψῃ. Ἡ σωτηρία τούτου εἶναι τιμὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, ὅτι τὸ μέγιστον πνεῦμα παρήγαγε, περὶ οὗ ὁ ἀρχαῖος φιλόλογος *Blackwell* εἶπεν, ὅτι συνέρρευσαν πολλαὶ περιστάσεις, ὅπως ἀναδείξωσι τοῦτον πατέρα τῆς ποιήσεως. Τὸ μέγιστον πνεῦμα μορφωθὲν ὑπὸ τοῦ λαμπροτάτου κλίματος, τῶν φυσικωτάτων ἠθῶν, τῆς τολμηρατάτης γλώσσης καὶ ἐκφραστικωτάτης θρησκείας εὗρε πλουσιωτάτην ὕλην περὶ τοῦ κόσμου καὶ ἐδημιούργησε τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδυσσεΐαν. Ἐμελλε δ' εἶναι θαῦμα, εἰ οὕτω σπάνιαι περιστάσεις πλεον ἢ ἀπαξ συνέπιπτον. Τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶναι μέγα δράμα τοῦ βίου, ὅπερ καθ' ἑκάστην ἡμέραν πρὸ τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν διδάσκεται. Τοῦτο κλείζει τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν εὐσέβειαν, ὑποστηρίζει τὴν θρησκείαν τοῦ λαοῦ καὶ διδάσκει ἡμᾶς, ἵνα ὦμεν μετριοπαθεῖς, πραεῖς καὶ ἀνδρεῖοι.

Ἄλλὰ τὰ Ὀμηρικὰ ἐπη δὲν εἶναι μόνον τὰ ἀριπρεπέστερα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς κοσμήματα, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀδαμάντινος δεσμὸς ὁ συνδέων τὰ ἀπειροπληθῆ αὐτῆς μέλη. Διότι οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας δὲν ἀπετέλουν μίαν ὀλόκληρον αυτοκρατορίαν, ἀλλ' ἦσαν διηρημένοι εἰς μυριάδας πόλεις, ἃς συνήθουν οὐχὶ κοιναὶ διοικήσεις καὶ πολυάριθμοι στρατοὶ, ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον οἱ Ὀμηρίδαι, εἶτα δ' οἱ Ἴωνες ῥαψωδοὶ, οἵτινες ἐκ τῆς Ὑμετέρας νήσου ὀρμώμενοι διέτρεχον τὴν Μεσόγειον θάλασσαν μέχρι τῶν στηλῶν τοῦ Ἡρακλέους, ὅπως ἄσσοι καὶ διδάξωσι τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Ἐπὶ πολλοὺς δ' αἰῶνας τὸ ἡμέτερον



γένος συνεδέετο διὰ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν Ὀμηρικῶν τοῦ παρελθόντος αναμνήσεων.

Ὡς ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ ἐνωτικὸς τῆς φυλῆς κρίκος ἦτο ὁ Ὀμηρος, οὕτω καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὑπῆρξεν ἄλλον ἐρίτιμον τῆς Χίου τέκνον, ὁ ἔθναγός Κοραῆς, ὅστις συνήνωσεν ἡμᾶς. Ἐν ᾧ κατὰ τὸν πρό- γωννα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως οἱ μὲν περὶ τὸν Εὐγένειον τὸν Βούλ- γαριν ἤθελον νὰ δεχθῶμεν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, οἱ δὲ περὶ τὸν Κε- δρικῶν τὴν χυδαίαν, ὁ σοφώτατος Κοραῆς ἐδίδαξεν ἡμᾶς, ὅτι ὀρμώμενοι ἐκ τῆς νεωτέρας γλώσσης πρέπει καὶ κατ' ὀλίγον νὰ πλησιάζωμεν εἰς τὴν ἀρχαίαν. Τῇ συμβουλῇ ταύτῃ τοῦ ἐθνικοῦ διδασκάλου ἀκολουθήσαντες ἐδημιουργήσαμεν γλῶσσαν ὡς οἶόν τε μάλιστα εἰς τὴν ἀρχαίαν πλησι- ζούσαν. Τὸ ἐθνοποιὸν τοῦτο ἔργον εἶναι οὕτω μέγα, ὥστε δύναται νὰ πα- ραβληθῇ πρὸς τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως. Τὸν ἀδαμάντινον τοῦτον τῆς φυλῆς δεσμόν πειρῶνται, ὅπως ὁραύσωσιν οἱ χυδαῖσταί ὑπ' ἀοράτου δυνάμειος ἐμπνεόμενοι καὶ χειραγωγούμενοι. Μετ' ὀλίγον τὸ Ἑλληνικὸν γένος μέλλει νὰ θέσῃ φραγμὸν τῇ δολίᾳ αὐτῶν ἐνεργείᾳ καὶ ἐλπίζομεν, ὅτι ἡ εὐάνδρος Χίος θέλει πρωταγωνιστήσῃ· διότι αὕτη εἶναι τὸ χαλ- κεῖον, ἐν ᾧ ἐσφυρηλατήθη ὁ ἀρχαῖος Ὀμηρικὸς δεσμός καὶ ὁ νεώτερος τοῦ Κοραῆ. Καὶ ἡ μεγαλάνυμος Χίος εἶναι δίκαιον νὰ ῥήξῃ ἡχηρὰν φωνὴν ἐκ τοῦ διδασκῆριου τοῦ Ὀμήρου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Κοραῆ, ὅτι οὐδενὶ ἐπιτρέπει νὰ διασπάσῃ διὰ τῆς μεθόδου τῆς γλώσσης τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν καὶ δὴ ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ἡ γενναία καὶ φιλελευ- θερος Τουρκικὴ νεολογία καλεῖ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς πρὸς ἀμιλλαν ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ πρὸς ἀμυναν τῆς Ἀνατολῆς.

Ναί· κληθέντες ἐρχόμεθα περιβεβλημένοι τὴν πορφύραν τῆς βασι- λίσσης τῶν γλωσσῶν καὶ προσφέρομεν εἰλικρινῶς καὶ μετ' ἀδελφικῆς ἀφο- σιώσεως τὸν ἡμέτερον πολιτισμόν, τὴν Ἑλληνικὴν νεημοσύνην, τὸν πλοῦτον τοῦ γένους, τὸν στρατὸν καὶ τοὺς ναυτίλους ἡμῶν, ὅπως σώ- σωμεν τὴν Ἑλληνοτουρκικὴν Ἀνατολήν. Μέχρι τοῦδε ἀπὸ τῆς Τουρ- κικῆς κραμοκρατορίας ἀπεσπάσθησαν πολλοὶ ἐπαρχίαι καὶ ἐκ τοῦ αὐτο- κρατορικοῦ στέμματος ἐξεκολλήθησαν πολλοὶ ἀδάμαντες ἐκπέμποντες ἀπειροπληθεῖς μαρμαρυγὰς, διότι ἠγωνίζοντο μόνον οἱ Μωαμεθανοί. Νῦν ὅμως πεντακόσαιο χιλιάδες Ἑλλήνων στρατιωτῶν ἐκ τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς εἶναι πρόθυμοι, ὅπως ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς συμμαχίας διότι ἡ γέφυρα τῆς κατακτήσεως ἤρθη καὶ δὲν ὑπάρχουσι δουλοὶ καὶ δεσπότης ἀλλὰ μόνον ἀδελφοί, συμπολίται καὶ σύμμαχοι βαίνοντες πρὸς τὸν πολιτισμόν, οὗ πατριάρχης εἶναι ὁ ἡμέτερος συμπολίτης, ὁ Ὀμηρος*.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΙΣΤΡΙΩΤΗΣ



* Ταῦτα θέλουσι συμῆν, ἂν οἱ Νεότουρκοι δεῖξωσι τὴν αὐτὴν εἰλικρινεῖαν, ἣν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δεῖκνύμεν. Ἄν ἔτι παρα τὰς ἡμετέρας εὐχὰς αἱ δύο φυλαὶ διασπασθῶσι, θέλουσι κρατῆσαι οἱ Πανολαίισταί.



Ἡ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΣΕΛΛΗΝΟΥ



ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ τοῦ στοιχειωμένου πύργου, μετ' ὁ χλωμὸ πρόσωπο καὶ τὴν μακρὰν, κάτασπρη, γενεάδα εἶναι πολὺς καιρὸς ποῦ ἄφισε τὸν κόσμον. Τὰ μεγάλα παράθυρα τοῦ πύργου μένουσι τῶρα χρόνια καὶ χρόνια κλεισμένα ἀπάνω ἀπὸ τὴν λίμνην καὶ τὸ δάσος. Μόνον τὴν ὥρα ποῦ ἡ Πανσέληνος ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τῶν πυκνῶν δένδρων, ἡ σκιὰ ἐνδὲς κυπαρισσοῦ περνεῖ σιγαλὰ ἀπάνω ἀπὸ τὸν τάφο του καὶ χαϊδεύει τὰ μικρὰ γαλάζια ἀμάραντα τοῦ λησιμονημένου χώματος. Καὶ δυὸ γέροι τοῦ παλαιοῦ καιροῦ ποῦ ἔρχονται κάθε βράδυ καὶ ἐπαοσταίνουσι στὴν ἐρημιᾷ ταφόπετρα, λένε μετ' ἰσχυρῆ φωνῆ ἀναμεταξύ τους: «Ἐδῶ ἀναπαύεται ὁ φιλόσοφος ποῦ εἶδε τὸ θαῦμα»...

Ὁ φιλόσοφος τοῦ στοιχειωμένου πύργου ἀγαποῦσε πολὺ λίγα πράγματα στὸν κόσμον. Μέσα στὸν πύργον ἀγαποῦσε τὴ σιωπὴν ποῦ ἐπεφτε ἀπὸ τὴν ἀραχνια- σιμένην ζωγραφίαν τῶν ψηλῶν θόλων, τὸ μακρὸν κεχριμπαρένιο κομπολόγι του καὶ τὴν κιτρινωμένην περγαμινὴν του. Ἐξω ἀπὸ τὸν πύργον ἀγαποῦσε πάλι τὸν κόμπος, τὸ δάσος καὶ τὴν λίμνην, τὴν ὥρα ποῦ τὸ φεγγάρι τὰ ἐβαλσάμωνε μετ' ἡμῶν καὶ βουδὸ τοῦ φῶς. Καὶ ὅταν ἡ Πανσέληνος ἀφινεν ἀποκάτω τῆς λυ- πημένης τῆς κορυφῆς τῶν ψηλῶν δένδρων κ' ἐσταματοῦσε ἀπάνω ἀπὸ τὰ νερὰ τῆς λίμνης ὁ φιλόσοφος ἐξουνοῦσε τὴν περγαμινὴν του καὶ τὸ κεχριμπαρένιο του κομπολόγι κ' ἐρχότανε στὸ ψηλὸ ἀψιδωτὸ παράθυρο, μετ' ἡμῶν τὰ μεγάλα κρύσταλλα, ποῦ ἀνοίγειν ἀπάνω ἀπὸ τὸν καθρέφτη τῆς λίμνης.

Ἀπὸ τὸ μεγάλο κρυσταλλένιο παράθυρο, τὴν μυστικὴν αὐτὴν ὥραν ὁ φιλό- σοφος μετ' ὁ χλωμὸ πρόσωπο καὶ τὴ μακρὰν, κάτασπρη γενεάδα, εἶδε τὸ θαῦμα, ποῦ ἀνιστοροῦσαν οἱ γέροι τοῦ παλαιοῦ καιροῦ ἐπαοσταίνοντας στὸ τάφο του. Ἀπάνω στὸ δάσος καὶ τὰ νερὰ τῆς λίμνης τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ ἔπεσε πρῶτα καὶ ἀπλώθηκε σὰν σάβανο. Ὅλη ἡ ζωὴ σιγά-σιγά ἐπέθανε κ' ἐσδύσθηκε. Τὰ μονόελα τῆς λίμνης ἔστεκαν ἀσάλευτα κοντὰ στοὺς καλαμιῶνες, δεμένα ἀπὸ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν νύχταν ἀπλώνε μετ' ἡμῶν τὰ ἐνά του ποδάρια στὴν εἰς ἐσφύχισμα τοῦ ἀσπρου ὁρόμιου. Τὰ φύλλα τῶν δένδρων δὲν τὰ ἐσείουσε οὔτε αὐρὰς φύσημα οὔτε φτερούγιασμα πουλιῶν. Τὰ ἀλέτρια, ἀκουμιπομένα στοὺς μανδρότοιγους δὲν περιμέναν κανένα χερί νὰ τὰ κουνήσῃ. Κ' ἕνας σακάτης ποῦ ὅλη τὴν ἡμέραν ἔσερνε τὰ παράλυτα μέλη του, μαζεύοντας ταπαμεινάρια τῶν δουλευτῶν καὶ τὴν νύχταν ἀπλώνε μετ' ἡμῶν τὰ ἐνά του ποδάρια στὴν εἰς μίαν σκεδωρμένην ἐλῆας εἶχε χαθῆ κ' αὐτὸς ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Καὶ ὁ φιλόσοφος, μετ' ὁ χλωμὸ πρόσωπο, ἀντικρύζοντας τὸν ἐρημικὸν κόσμον ἐχαμογέλασε πρῶτη φορὰ στὴ ζωὴ του πῶς ἀπὸ τὰ μεγάλα κρύσταλλα.

Ἴπιτα ἄρχισε νὰ μιλή με τὸν ἐαυτὸ του καὶ νὰ λέη: «Τὶ ἄμορφος ποὺ εἶναι ὁ κόσμος ἐλευθερωμένος ἀπὸ τὴ ζωὴ. Ὁ δοχημὸς κόπος δὲν ραντίζει πιά τὸ χῶμα με τὸν ματωμένον ἰδρώτα, ὁ πόνος δὲν φαρμακεύει τὸν ἄερα με τὸν ἀχνὸ τῶν ἀναστεναγμῶν καὶ ὁ ὀλιμιμένος συλλογισμὸς δὲν θολώνει τὴν διάφανην ἀτμοσφαιρὰ με τοὺς θριαφένους καπνοὺς του. Ἡ λίμνη, ὁ κάμπος καὶ τὸ δάσος ζοῦν τώρα μονάχα καὶ ἐλεύθερα με τὴ ζωὴ τοῦ φωτός καὶ με τὴ ζωὴ τοῦ χρώματος καὶ με τὴ ζωὴ τῶν βουδῶν κινήματων». Ὁ φιλόσοφος λέγοντας αὐτὰ ἀναστέναξε καὶ εἶπε πάλι: «Πόσο λίγο μοιάζει ἡ ζωὴ μου με τὴ ζωὴ τοῦ κάμπου, τῆς λίμνης καὶ τοῦ δάσους». Τότε τὰ μεγάλα γαλανὰ μάτια τοῦ φιλοσόφου, τὰ σκιασμένα ἀπὸ τίς πυκνὲς ἀσπρες βλεφαρίδες, ἀνοίχθηκαν ἑκστατικά σ' ἓνα θαῦμα. Ὁ κάμπος, τὸ δάσος καὶ ἡ λίμνη ἐκινεῖσθαι ἀπὸ ἀρμονικὰ κινήματα νέων πλασμάτων. Καὶ ἦσαν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καινούριοι ἄνθρωποι καὶ ἐπάνω εἰς τὰ δένδρα νέα πτηνὰ καὶ κάτω ἀπὸ τὰ πυκνὰ δένδρα ἐκινεῖσθαι νέα θηρία. Καὶ οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ὄλοι ὠραῖοι, ἔπως ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, πρὶν τὸν ἀσχημὸν ὁ πόνος, καὶ τὰ θηρία ἐκινεῖσθαι ἐλεύθερα καὶ ὑπερήφανα ὡς βασιλεῖς, καὶ τὰ πτηνὰ ἐπετοῦσαν χαμηλά καὶ ἐδίπλωναν τὰ φτερά τους ἀπάνω στοὺς γυμνοὺς ὄμους τῶν γυναικῶν. Ἡ νέα πλάσις ἦτο πλημμυρισμένη ἀπὸ ἀγάπην καὶ τὰ χεῖλῃ ἄλα ἐκινεῖσθαι πρὸς τὰ χεῖλῃ καὶ τὰ ράμφη ἐζητοῦσαν τὰ ράμφη καὶ οἱ κλάδοι ἐσάλευαν πρὸς τοὺς κλάδους.

Ὁ φιλόσοφος ἀνοίξει τότε τὸ μεγάλο κρυστάλλινον παράθυρον, γιὰ νὰ φηγκρασοῦν τίς ἀρμονίαι τῆς καινούριας ζωῆς. Καὶ εἶπε πάλι: «Ἄς χυθῶν μέσα εἰς τὸ ἔρημο κελὶ μου οἱ ἦχοι τῶν νέων φιλημάτων, ἄς χυθῶν τὰ τραγοῦδια ποὺ ἀναδύονται ἀπὸ τὰ νέα στήθη τὰ ἐνωμένα μέσα στοὺς ἀρρεδίστον φῶς, ἄς χυθῶν τὰ κελαδῆματα, ποὺ ζωντανεύουν τὸν μεσονύκτιον ἄερα, ἄς χυθῶν οἱ βρυχηθμοὶ τῶν δυνατῶν ἐρώτων, ποὺ ταράσσουν τὰ βαθύσκια ἄντρα. Ὅλη ἡ ὀρχήστρα τῆς ἀγάπης ποὺ ζωογονεῖ τὴν καινούριαν δημιουργίαν ἄς ἀντηχήσῃ ἐπάνω ἀπὸ τίς νεκρὲς περγαμινὲς καὶ τὴν σκόνιν, ποὺ σκεπάζει τὰ σύμβολα τῆς σοφίας καὶ τοῦ θανάτου». Καὶ ὁ φιλόσοφος ἀνοίξει τὸ μεγάλο κρυστάλλινον παράθυρον.

Ἀπὸ τὸ μεγάλο κρυστάλλινον παράθυρον μιά μεγάλη, λευκὴ σιωπὴ ἐχύθη καὶ ἀγκάλιασε τὴν σιωπὴν τῶν σκονισμένων περγαμινῶν, κάτω ἀπὸ τὸ ἀτρεμὸν φῶς τῆς Πανσελήνου. Ὁ φιλόσοφος ἔμεινεν ὄρθιος καὶ φωτεινὸς καὶ ἀσάλευτος, ἀνάμεσα εἰς τὸ ἀγκάλιασμα τῆς μίας σιωπῆς με τὴν ἄλλη. Τὰ ἑκστατικά του μάτια ἀγκάλιασαν πάλιν τὴν νέαν πλάσιν. Τὰ πουλητὰ ἐσχίζαν τὸν ἄερα, με βουδὰ τὰ φτερά καὶ τὰ ράμφη· τὰ φιλήματα τῶν ἀνθρώπων ἦσαν ἀφλοίσθητα καὶ σιωπηλά μέσα στὸ λευκὸν φῶς καὶ τὰ στήθη τὰ γυμνά ποὺ ἀγγίζαν τὰ γυμνά στήθη δὲν ἀνάδρουζαν οὔτε στεναγμοὺς οὔτε τραγοῦδια. Κ' ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ἔρωτας τοὺς δυνατοὺς τῶν θηρίων ἐπλανᾶτο ἡ σιωπὴ τῶν μεγάλων μυστηρίων.

Ὁ φιλόσοφος ἔμεινεν ὄρθιος, φωτεινὸς καὶ ἀκίνητος κάτω ἀπὸ τὴν ἀψίδα τοῦ ψηλοῦ παραθύρου, ἐνῶ ἡ μεγάλη ἀρμονικὴ σιωπὴ τῆς νέας πλάσεως ἀγκάλιαζε σὺν ἀδερφῇ τὴν σιωπὴν τῶν νεκρῶν μεμῶρανῶν καὶ τὰ σκονισμένα σύμβολα τῆς σοφίας καὶ τοῦ θανάτου.

Τὰ μεγάλα, γαλανὰ μάτια τοῦ φιλοσόφου, τὰ σκιασμένα ἀπὸ τίς πυκνὲς ἀσπρες βλεφαρίδες ἀνοίξαν πάλιν ἑκστατικά καὶ ἀγκάλιασαν τὴν βουδὴ μουσικὴν, ποὺ ἀνέβαινε πρὸς τὸ φῶς τῆς Πανσελήνου ἀπὸ τὰ παναρμονικὰ κινήματα τῆς νέας πλάσεως καὶ ἀπὸ τὴν ἀφωνὴ σύνθεσι τῆς καινούριας ζωῆς. Οἱ ἐναγκαλισμοὶ τῶν λευκῶν σωμάτων ἔμοιαζαν με τὰς περιπτώσεις τὰς σιωπηλὰς τῶν χιονισμένων κισσῶν· οἱ ὠραῖοι κλάδοι, οἱ ὑψωμένοι πρὸς τὸν οὐρανόν, εἶχαν τὴν εὐλάθειαν τῶν χειρῶν τῶν ὑψωμένων πρὸς τὸν Θεόν· τὰ φιλήματα τῶν χειλέων ἦσαν ἔπως τὰ φιλήματα τῶν ραμφῶν καὶ ἔπως τὰ φιλήματα τῶν φύλλων· τὰ μάτια ἐπλεκαν χοροὺς ἀστερισμῶν ἐπάνω ἀπὸ τὴν χλόην καὶ τὰ μεγάλα μέτωπα ἀντανάκτουσαν τὸν οὐρανόν ἔπως τὰ νερά τῆς λίμνης. Καὶ ἦσαν τὰ βήματα τῶν ἀνθρώπων σὺν τὸ κύλισμα τοῦ χιονιοῦ ἐπάνω στὸ χιόνι καὶ ἦσαν οἱ ἀπηνήσεις τῶν ἀνθρώπων, ἔπως τὰ ριζώματα τῶν ὠραίων δένδρων στὸ στερεὸν χῶμα. Τὰ θηρία ἐδόξισαν

σιωπηλά καὶ ἄγρια, ἔπως κινεῖσθαι τὰ μεγάλα, ὠρμισμένα σύννεφα εἰς τοὺς δρόμους τοῦ στερεώματος καὶ τὰ ἐλαφρὰ πουλητὰ ἐσχίζαν τὸν ἄερα, ἔπως σχίζουν οἱ βουδοὶ διάττοντες τὸν ἀτάραχον αἰθέρα. Καὶ ἡ Πανσελήνος ἐδολοσάμνε με τὰ μάγια τοῦ θροασαλέκου φωτός τὸ ἀφλοίσθητον πέρασμα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀγάπης.

Ὁ φιλόσοφος ἐχαμογέλασε πάλιν καὶ ἄρχισε νὰ μιλή με τὸν ἐαυτὸ του: «Τώρα τὸ βουδὸ κύμα τῆς ἀσημένιας λίμνης ἐνώνεται κάτω ἀπὸ τὸ φῶς με τὸ κύμα τῆς ζωῆς καὶ τὰ δένδρα τοῦ δάσους καὶ τὰ γαριολοῦλουδα τοῦ ἀγροῦ εὐρῆκαν τοὺς ἀδελφοὺς των». Ἐπιτα ἐκατέβασε τὰ μεγάλα, γαλανὰ μάτια, τὰ καταχνιασμένα κάτω ἀπὸ τίς πυκνὲς βλεφαρίδες καὶ στὸ χλωμὸ πρόσωπό του ἐχύθη ἡ σκιά τῆς σβυνομένης ζωῆς. Καὶ πάλιν ἀναστέναξε: «Πόσο λίγο ἔμοιασε ἡ ζωὴ μου με τὴ ζωὴ τῆς λίμνης, τοῦ κάμπου καὶ τοῦ δάσους!» Καὶ ἡ φωνὴ του ποὺ ἀντήχησε μέσα στὴ λευκὴ σιωπὴ καὶ ἀξάφνισε τὸ πέρασμα τῆς βουδῆς θεωρίας, ἐσβυσε μέσα στὸ φῶς.

Ὁ φιλόσοφος τοῦ στοιχειωμένου πύργου με τὸ χλωμὸ πρόσωπο καὶ τὴ μακρὰ, κάτασπρη γενεάδα εἶναι πολλὸς καιρὸς ποὺ ἄφισε τὸν κόσμον. Τὰ μεγάλα παράθυρα τοῦ πύργου μένουν χρόνια καὶ χρόνια κλειστὰ ἀπάνω ἀπὸ τὴ λίμνη καὶ τὸ δάσος. Μόνο τὴν ὥρα ποὺ ἡ Πανσελήνος ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τῶν πυκνῶν δένδρων, ἡ σκιά ἐνδὲς κυπαρισσοῦ περνάει βουδὴ ἀπάνω ἀπὸ τὸν τάφο του καὶ γαῖδεύει τὰ μικρὰ γαλάζια ἀμάραντα τοῦ λησιμονημένου χωμάτος. Καὶ οἱ δύο γέροι τοῦ παλαιοῦ καιροῦ ἐρχονται ἀκόμη κάθε βράδυ καὶ ἐαποσταίνουσι στὴν ἐρημικὴ ταφόπετρα. Καὶ οἱ δύο γέροι ἐαποσταίνοντας λένε ἀκόμα με τὴ ραγισμένη φωνὴ του ὁ ἓνας στὸν ἄλλον: «Βᾶ ἀναπαύεται ὁ φιλόσοφος ποὺ εἶδε τὸ θαῦμα»...

(Ὀκτώβριος 1911)

Γαῖος Νεβάνης



© Ο ΥΠΝΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΩΣΗΣ ©